

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Barbora Petzová

Povědomí nastávajících matek o znakování s miminky

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci "Povědomí nastávajících maminek o znakování s miminky" vypracovala samostatně a použila zdroje, které jsou citovány a uvedeny v seznamu literatury práce.

V Olomouci 22.4.2016

.....

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytování cenných rad a zkušeností.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	7
1. Verbální a neverbální komunikace	7
1.1 Verbální komunikace	8
1.2 Gesta a neverbální komunikace	8
2 Ontogeneze řeči	11
2.1 Podmínky správného vývoje řeči	12
2.2 Vývojové principy	13
2.3 Stadia vývoje řeči	14
3 Znakování se slyšícími miminky	18
3.1 Význam gest v životě kojence a batolete	18
3.2 Kdy učit děti znakovat	19
3.3 Jak učit děti znakovat	20
3.4 Vliv znakování na vývoj mluvené řeči	24
3.5 Možnosti vzdělávání v oblasti znakování se slyšícími miminky v ČR	25
Praktická část	27
4 Výzkum	27
4.1 Úvod do tématu	27
4.2 Cíle a výzkumné otázky	27
4.3 Metody výzkumu	27
5 Analýza dat	29
5.1 Analýza jednotlivých odpovědí	29
6 Diskuze	43
Závěr	45
Summary	46
Seznam použité literatury	47

Seznam grafů a obrázků	51
Seznam příloh.....	52
Přílohy	53
Příloha č. 1 – Dotazník	53

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tématem „Povědomí nastávajících matek o znakování s miminky“. Téma je velice aktuální, protože tato metoda je v dnešní době mezi rodiči poměrně populární, přestože názory na ni jsou kontroverzní. Na jedné straně stojí zastánci znakování, kteří tvrdí, že znakování se slyšícími miminky od útlého dětství přispívá k rozvoji mluvené řeči a celkovému příznivému vývoji dítěte. Na druhé straně stojí rodiče a odborníci, kteří namítají, že metoda rozvoji dítěte nepomáhá, ba spíše naopak může vývoj mluvené řeči opozdit. V této práci se snažíme získat náhled na situaci a zmapovat některé dostupné studie k tématu.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnujeme vymezení termínů verbální a neverbální komunikace a zabýváme se ontogenezí řeči. Dále uvádíme do tématu znakování s miminky, věnujeme se významu gest v životě batolete a metodě samotné, kdy a jak s metodou začít, co očekávat a na co se připravit. Snažíme se také shrnout některé dostupné zdroje týkající se otázky, jaký má znakování vliv na vývoj mluvené řeči a uvádíme zdroje dostupné v ČR, z kterých mohou rodiče čerpat, pokud se o znakování s miminky chtějí dozvědět více. Cílem teoretické části je získat náhled na situaci a zmapovat dostupné odborné zdroje.

V praktické části se pomocí dotazníku snažíme zjistit, do jaké míry je metoda mezi nastávajícími matkami známá a zda ji dotazované vnímají pozitivně či negativně, to znamená, jestli jsou nakloněny tomu, že by metodu se svým dítětem využívaly. Také nás zajímá, z jakých zdrojů se matky o znakování s miminky dozvěděly. Cílem praktické části je pak odpovědět na výzkumné otázky, které jsme si stanovili. V diskuzi shrneme výsledky našeho výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Verbální a neverbální komunikace

Dle Křivohlavého, s odkazem na latinský slovník Thesaurus lingue latinae, pochází termín „komunikace“ z latinského slova „communicare“, jehož ekvivalentem je slovo „participare“, tedy spolupodílet se s někým na něčem, spoluúčastnit se, činit někoho spoluúčastným. (Špatenková, 2013). Vidíme tedy, že pod pojmem komunikace rozumíme mnohem více než pouhé sdělování informací. Pojem komunikace má mnoho významů. Můžeme ho chápat jako formu interakce nebo transakce. (ibid) Komunikace je také, dle Von Schlippeho a Schweitzera (2006), přirozenou součástí vztahu.

Existuje nespočet různých definic komunikace. Pojmem komunikace a komunikací samotnou se zabývají sociologové, psychologové, lingvisté, historici a odborníci z mnoha dalších odvětví. Uvádíme zde definici komunikace dle J.W. Vander Zandena: Komunikace je „proces, jímž lidé předávají informaci, ideje, postoje a emoce jiným lidem.“ (J.W. Vander Zanden, 1987 in Nakonečný, 1999, s. 288). G.A. Miller uvádí, že „Komunikace znamená, že informace přechází z jednoho místa na druhé.“ (G. A. Miller, 1951, ibid, s. 288)

V procesu komunikace platí, že člověk nemůže nekomunikovat. Komunikace totiž zahrnuje nejen slova a gesta, ale také chování. Nemůžeme se tedy nijak netvářit nebo se nijak nechovat. (Watzlawik, Bavelasová a kol. in Hutýrová 2013).

Nakonečný, (1999), uvádí tyto základní formy komunikace:

Verbální = komunikace pomocí jazyka

Paralingvistické znaky = hlasová intonace, zabarvení hlasu, akcent apod.

Nonverbální komunikace = mimika, kinezika, gestikulace, vizika a další.

Na procesu komunikace se podílí „komunikátor“ a „komunikant“, kdy komunikátor je ten, kdo informaci sděluje a komunikant ten, kdo informaci přijímá. Obsah sdělení pak můžeme nazvat „komuniké“. (Nakonečný, 1999; Ivanová et al in Špatenková, 2013). Komunikaci mohou narušovat interference neboli komunikační šумы, které modifikují obsah sdělení. Komunikační šum může být např. hlučné prostředí nebo zkreslení významu komunikantem.

1.1 Verbální komunikace

Verbální komunikací rozumíme komunikaci pomocí slov. „*Verbální komunikace může být přímá nebo zprostředkovaná, mluvená nebo psaná, živá nebo reprodukována.*“ (Mikuláščík, 2010, str. 98) Pro člověka je verbální komunikace nezbytností. Ve chvíli, kdy verbální komunikace v našem životě chybí po delší časový úsek, dochází k deprivacím.

Verbální komunikace je tvořena slovy. Rozlišujeme slova konkrétní a abstraktní. Slova konkrétní jsou pro člověka mnohem lépe pochopitelná, v rámci ontogeneze řeči tedy i dříve osvojená. Naopak při výměně abstraktních pojmů může mnohem častěji docházet k nedorozuměním nebo nepochopením, protože abstraktní pojmy mají silnější konotativní význam a jejich chápání je úzce spojeno se zkušeností jedince. Ta se u každého z nás liší. Abychom v komunikaci dokázali předcházet nedorozumění, musíme si tohoto faktu být vědomi a nakládat s ním citlivě vzhledem ke svému komunikačnímu partnerovi. (Mikuláščík, 2010)

Když je řeč o verbální komunikaci, je důležité zmínit francouzského lingvistu F. de Saussura. Ten v rámci verbální komunikace definoval pojmy „řeč“ (le langage), „jazyk“ (la langue) a „mluva“ (la parole). „Řeč“ je nadřazeným pojmem pojmům „jazyk“ a „mluva“. De Saussure rozebírá řeč až na nejmenší možné jednotky a definuje mimo jiné pojmy „signifié“ (označované) a „signifiant“ (označující). (Janoušek, 2007)

Verbální komunikace umožňuje okamžitou zpětnou vazbu a rychlou výměnu názorů, můžeme v rámci ní využívat nadsázky, ironie nebo dalších sociálních aspektů řeči. Je ale přirozené, že slova se nedají odloučit od neverbální komunikace. (Mikuláščík, 2010)

1.2 Gesta a neverbální komunikace

Když potkáme neznámého člověka, okamžitě si o něm začneme v hlavě vytvářet obrázek. Z jeho postoje, způsobu gestikulace, pohybů očí, výrazu tváře čteme, o koho se asi jedná. Tato naše představa může být správná nebo mylná, každopádně ale ovlivní naše jednání s tímto člověkem. Tyto signály, které si navzájem během konverzace vyměňujeme, se nazývají neverbální komunikace. (Hinde, 1972). Neverbální komunikace je dle M. Argylea nejpůvodnějším způsobem sociálního chování. Vztah dítěte a matky je zpočátku založen pouze na tělesném kontaktu, postupem času se rozšiřuje o další aspekty neverbální komunikace. (Nakonečný, 2009)

Neverbální komunikace tedy zahrnuje:

Mimiku = výrazy obličeje; právě z mimiky nejlépe poznáme prožívané emoce. Z mimiky můžeme vyčíst radost, smutek, překvapení, rozčilení, nezáměr a další emoce. Úsměv nám signalizuje radost, zájem. Naopak koutky úst směřující směrem dolů naznačují smutek. Pevně semknuté rty znamenají rezervovanost, uzavřenost. Zvednuté obočí je známkou nepochopení nebo arogance.

Viziku = zrakový kontakt, pohyby očí apod. Zrakovým kontaktem zahajujeme a udržujeme kontakt s druhou osobou. Pohled nám mnohdy prozradí více než slova. V případě, že zrakový kontakt je krátký, vypovídá to o nejistotě komunikačního partnera nebo o jeho nezáměru o komunikaci. Delší a častější zrakový kontakt nám naopak může pomoci, pokud chceme druhého o něčem přesvědčit.

Proxemiku = fyzická vzdálenost mezi komunikantem a komunikátorem. V rámci proxemiky jsou vymezeny 4 zóny, které jsou dány vzdáleností mezi komunikačními partnery. Je to zóna intimní (do 30 cm), do které pouštíme pouze nejbližší osoby, se kterými se cítíme bezpečně a jsme ochotni s nimi sdílet náš osobní prostor. Dále zóna osobní (45-120 cm), ve které běžně komunikujeme např. s přáteli nebo příbuznými. Vzdálenost mezi 1,2 a 3,6 m se nazývá zóna sociální. V této zóně komunikuje např. vyučující se studenty nebo zdravotní sestra v čekárně u lékaře. Poslední zónou je zóna veřejná. Ta se vyznačuje vzdáleností větší než 3,6 m a zahrnujeme do ní např. kontakt s lidmi, které náhodně míváme na ulici.

Haptiku = doteky během komunikace. Doteky jsou přirozenou součástí komunikace a nesou různý význam. Můžeme opět rozlišit různá pásma doteků podle toho, o jaký sociální kontakt se jedná: „*pásma společenské, profesionální a zdvořilostní (ruce, paže), pásma přátelské (paže, ramena, vlasy, obličeje), pásma intimní, erotické a sexuální (zejména intimní zóny).*“ (Špatenková, 2013, str. 28) Výjimečnou situací, kdy jsou tato pravidla porušována, a přesto ji považujeme za sociálně přijatelnou, je návštěva lékaře.

Haptikou označujeme také podání ruky. Existuje mnoho způsobů podání ruky a mnoho způsobů, jak na podanou ruku reagovat. Např. přetočení ruky hřbetem nahoru během podání ruky značí nadřazenost, naopak slabý stisk ruky napovídá o malém sebevědomí a slabé osobnosti.

Posturiku = postoj těla. V komunikaci můžeme mnohé vyčíst i z postoje těla, který oba komunikující během komunikace mají. Např. pokud zaujímají podobný postoj, naznačuje

nám to vzájemný souhlas. Z posturiky můžeme číst i aktuální rozpoložení člověka. Rychlá chůze se vztyčenou hlavou znamená optimismus a sebevědomí, naopak svěšená hlava a skleslá ramena značí nejistotu a obavy.

Kineziku = pohyby různých částí těla. Pohyby rukama, hlavou, nohama nám prozrazují mnoho o aktuálním stavu člověka a o jeho emocionálním rozpoložení. Např. přecházení po místnosti, mnutí rukou, lámání prsty nám prozradí, že je dotyčná osoba nervózní. Doteky na nose značí rozpaky, hlazení brady zase přemýšlení.

Gestiku = pohyby rukama. Gesta děláme buď záměrně, abychom zvýraznili nebo znázornili obsah sdělení, nebo nevědomky. Oba typy gest podtrhují a dokreslují verbální sdělení. Např. ruka sevřená v pěst může být znakem agrese

Paralingvistiku = tón řeči, barva hlasu, hlasitost řeči apod. Hlasitá řeč může být známkou sebevědomí, ale i špatného sebeovládání. Naopak potichu obvykle mluví lidé nesmělí, stydliví. Rychlé tempo řeči mívají lidé zbrklí, impulzivní, pomalu zase mluví lidé vyrovnaní nebo celkově pomalí či váhaví.

Úpravu zevnějšku je jednou z prvních věcí, které na nás náš komunikační partner zaznamená. Je součástí prvního dojmu, proto často zůstává součástí celkového obrazu o člověku déle, než bychom čekali. Úprava zevnějšku je vyjádřením naší sociální role nebo pozice ve společnosti. (Špatenková, 2013).

Hlavní funkcí neverbální komunikace je doplnit nebo zvýraznit komunikaci verbální. Někdy ale může verbální komunikaci naopak odporovat. Takovéto situace mohou u našeho komunikačního partnera signalizovat lež. Mnohé výzkumy totiž prokázaly, že neverbální komunikace nám sděluje více než komunikace verbální. Albert Mehrabian uvádí, že 55 % rozumného obsahu sdělení tvoří neverbální komunikace, 38 % paralingvistika a pouhých 7 % komuniké nám prozrazují slova. Profesor Birdwhistel dokonce mluví o více, než 65 % informací vyrozuměných z neverbálních signálů oproti pouhým 35 % na kterých se podílí verbální a paralingvistická komunikace. (Pease, 1992)

2 Ontogeneze řeči

Ontogeneze řeči je proces vývoje, který trvá od nitroděložního života až do smrti jedince. Na vývoji řeči se podílí nespočet faktorů. Mezi nejdůležitější patří psychomotorický vývoj jedince, proces socializace dítěte a další. (Kapalková, 2009 in Vitásková, 2013)

Vývoj řeči je jedním z nejpozoruhodnějších procesů v lidském životě. Jak uvádí Průcha (2011), dítě je schopné si osvojit kterýkoliv z 6000 jazyků, které na světě existují, zároveň se dokáže naučit i více než jeden jazyk a to přirozenou, nenásilnou formou. Pokud se dítě vyvíjí zdravě, dokáže si jazyk osvojit do 2-3 let věku. Těžištěm vývoje řeči pak je období do 6 let života.

Nejvíce informací o vývoji lidské řeči nám dnes podává vývojová psycholingvistika. Dětskou řečí se však zabývá mnohem více oborů jako například psychologie, pedagogika, logopedie, sociologie, sociolingvistika, neuropsychologie a další. (ibid)

Vývojem řeči se odborníci začali zabývat na přelomu 19. a 20. století. V období mezi světovými válkami byl důležitou osobností, co se zkoumání vývoje řeči týče, Jean Piaget, který mimo jiné definoval tzv. egocentrické stadium řeči. Později, v 60. letech 20. století, vznikla v USA vývojová psycholingvistika. Nejdůležitější osobností psycholingvistiky té doby byl Noam Chomsky, který přišel s teorií narativní gramatiky. (Vitásková, 2013)

Chomského teorie nativismu se stala v 50. letech převratnou a potlačila do té doby uznávané behavioristické teorie o vývoji řeči. Chomsky se domnívá, že člověk má v mozku určitý specifický jazykový modul, který mu umožňuje si v útlém věku velice rychle osvojit jazyk. Tvrdí, že existuje tzv. univerzální gramatika (metagramatika), kterou bychom mohli popsat jako určitou gramatickou šablonu aplikovatelnou pro všechny jazyky světa. Díky univerzální gramatice jsme schopni rozeznávat obecná pravidla řeči a naučit se jazyk. Tuto schopnost však mají pouze děti do určitého roku věku, po uplynutí tzv. kritického řečového období tato schopnost zaniká. Pokud je dítě zejména v „kritickém období“ vychovááno v nepodnětném prostředí, přirozené schopnosti k osvojení si jazyka zanikají. (Thorová. 2015)

Chomského teorie lingvistického nativismu má i řadu odpůrců. Např. Samson (1997 in Thorová 2015) namítá, že děti se rodí s přirozenou schopností rychle se učit nejen jazykům, ale i dalším dovednostem, a proto rychlé osvojení jazyka se nijak neliší od rozvoje např. motoriky nebo myšlení.

Přesto byl ale Chomského přínos pro lingvistiku značný a z jeho teorie vychází množství současných lingvistů. Stejně tak metoda znakování s mimiky je založena na lingvistickém nativismu.

2.1 Podmínky správného vývoje řeči

Aby se řeč mohla správně vyvíjet, je zapotřebí určité stimulační prostředí, které bude dítě podněcovat k osvojování nejen jazyka, ale i dalších schopností jako motoriky, kognice nebo sociálních dovedností. K vytvoření takového prostředí je zapotřebí participace rodičů a dalších blízkých osob dítěte. Jak se dítě vyvíjí, jeho potřeby se specifikují a mění v závislosti na jeho věku.

Damborská (1984) vymezila 12 základních psychických potřeb, nutných k tomu, aby se vytvořily vhodné podmínky pro rozvoj potenciálu dítěte, mimo jiné i pro rozvoj osvojování jazyka:

První trimenon

1. Potřeba taktilní stimulace – dítě potřebuje fyzický kontakt s matkou, tzn. pohlazení, objetí a další taktilní stimulaci
2. Potřeba stimulace vestibulárního systému – vestibulární ústrojí je umístěno ve vnitřním uchu a souvisí s vnímáním polohy těla v prostoru. Stimulovat toto ústrojí můžeme například houpáním, nadzvedáváním, chováním v náručí apod.
3. Potřeba aktivního pohybu – potřeba volného pohybu končetin a pohybů celého těla
4. Potřeba sociálního styku s dospělým - dítě potřebuje kontakt s osobami v jeho okolí. Především pak reaguje na mimiku, úsměv, barvu hlasu apod.

Druhý trimenon

1. Potřeba aktivního, volného pohybu
2. Potřeba experimentace – dítě potřebuje objevovat svět kolem sebe, nejlépe prostřednictvím her odpovídajících jeho kognitivní úrovni
3. Potřeba poznávání nového – potřeba stimulace novými, neočekávanými podněty

Emocionální potřeby dítěte jsou následující

1. Potřeba jistoty a bezpečí – dítě potřebuje cítit stabilitu a zázemí, které mu dává matka a další dospělí v jeho okolí. To usnadňuje dítěti vstřebávat nové podněty z okolí a přispívá tak k jeho zdravému vývoji.
2. Potřeba porozumění na vzrůstající úrovni – potřeba opakovaně přicházet do nových komunikačních situací, seznamovat se s novými jazykovými jevy
3. Potřeba identifikace – dítě má potřebu se identifikovat s matkou, imituje její chování
4. Potřeba specifického emocionálního vztahu k jedné mateřské osobě – jistota emocionálního vztahu s matkou přináší dítěti pocit sebevědomí, odvahy a harmonie
5. Potřeba zkušenosti s úspěchem – pochvala a kladné hodnocení dává dítěti pocit úspěchu a motivuje k opakování

2.2 Vývojové principy

Na proces vývoje řeči můžeme vztáhnout všeobecně platné vývojové principy, které popsal např. Owens (in Kapalková 2009) nebo Lechta (1990).

Lechta (1990) uvádí 5 následujících principů vývoje lidské řeči.

1. Vývoj řeči je předvídatelný – dítě prochází vývojovými stádii řeči postupně a nemůže přeskočit žádný z důležitých mezníků. Vývoj má tedy jasnou posloupnost, přestože může docházet k odchylkám ve vývoji vzhledem k chronologickému věku dítěte.
2. Jednotlivé vývojové mezníky většinou děti dosahují přibližně ve stejném věku.
3. K tomu, aby se vývojová schopnost rozvinula, je potřeba určitá vývojová zralost – dítě musí dosáhnout určité úrovně motoriky a kognice, aby se nová schopnost rozvinula. Na tom se podílí mnohé faktory mimo jiné např. i počet sourozenců nebo socioekonomický status rodičů.
4. Vývoj řeči je stadiální – křivku vývoje si můžeme představit jako pomyslné schody. Ve vývoji se tedy střídá období akcelerace a období stagnace. V období stagnace se u dítěte vyvíjí primárně jiná schopnost např. porozumění.
5. Individuální rozdíly jsou přítomné – údaje uváděné v literatuře jsou přibližné. Každé dítě se vyvíjí individuálně a případné drobné odchylky od stanovených věkových mezníků jsou v pořádku.

2.3 Stadia vývoje řeči

Stádii vývoje řeči se zabývalo množství zahraničních i českých odborníků. Klasifikace etap tedy není jednotná, ale vývojové mezníky se přibližně shodují. Uvádíme několiké členění stádií vývoje řeči.

Vývoj řeči podle Craiga

Craig (1999) uvádí, že lidská řeč začíná pláčem při porodu. U novorozence se pak během následujících týdnů vyvine několik druhů pláče, které se matka přirozeně naučí identifikovat a následně uspokojit potřebu dítěte. Od narození na sebe dítě upozorňuje tvořením zvuků. Ty povětšinou začínají různým broukáním, pomlaskáváním, vrněním a také spojováním vokálů a konsonantů, např. „ba“. Časem se tento repertoár rozroste a dítě začne skládat zvuky dohromady, protahovat je, zkracovat, pohrávat si s rytmem a podobně. Kolem šestého měsíce se může objevit spojování těchto fonémů, např. „ma-ma“. Přestože se tato spojení mohou zdát jako první dětská slůvka, nemají ještě žádný význam a jsou pouze hrou s hlasem. Toto období žvatlání je pro vývoj řeči dítěte velice důležité, učí totiž dítě produkovat zvuky, které bude později používat v řeči. Žvatlání je, zvláště zpočátku, řízeno pudy. Žvatlá i dítě neslyšící, přestože později jsou patrné rozdíly ve žvatlání slyšícího a neslyšícího dítěte.

V období kolem jednoho roku je dítě schopno rozumět jednoduchým slovům a na základě porozumění verbálním pokynům splnit požadovaný úkol. Je také schopno předvést, že rozumí slovům jako „ahoj“ apod. V tuto dobu také přichází první slovo. (ibid)

Vývoj řeči podle Barona

Baron (1998 in Craig 1999) uvádí tyto milníky ve vývoji řeči dítěte:

12 týdnů – dítě se usmívá, když na něj dospělý promluví, mumlá si

16 týdnů – otáčí hlavu za lidským hlasem

20 týdnů – spojuje konsonanty a vokály a tvoří tak různé zvuky

6 měsíců – mumlání se mění ve žvatlání, které obsahuje všechny zvuky mluvené řeči

8 měsíců – spojování a opakování slabik

12 měsíců – rozumí jednoduchým slovům, některá umí říct

18 měsíců – umí říci až 50 slov

24 měsíců – používá více než 50 slov a také některé dvouslovné fráze

30 měsíců – umí říci asi 100 slov, používá i 3-5 slovná slovní spojení

36 měsíců – slovní zásoba se rozvine až na 1000 slov

48 měsíců – je vybudována většina základních aspektů řeči

Vývoj řeči podle Thorové

Jiný přehled komunikačních dovedností nabízí Thorová (2015):

Novorozenec (0-6 týdnů) – synchronizuje pohyb s rytmem řeči, vyjadřuje pocity křikem, který má různou intonaci dle aktuální potřeby

Kojenec (1-12 měsíců) – snižuje se schopnost rozeznávat univerzální hlásky a zvyšuje se schopnost rozeznávat hlásky mateřského jazyka. Své pocity dítě vyjadřuje tónem vokalizace. Objevuje se žvatlání a duplikování různých slabik, později také tzv. idiomorfy, tedy spojení hlásek s konkrétním významem. Mezi 8. a 15. měsícem se objevuje první slovo.

Batole (1-3 roky) – rozvoj slovní zásoby, dítě se naučí přibližně 1-2 slova denně. Mezi 18. a 24. měsícem začíná mluvit ve větách a objevují se základy syntaxe. Dítě nadměrně generalizuje význam slova, např. každý muž je „táta“. Dochází i ke generalizaci gramatických pravidel, např. „budeme jet“.

2.3.1.1 Vývoj řeči podle American speech-language-hearing Association (ASHA)

ASHA je americká mezinárodní asociace, která sdružuje logopedy, audiology, ušní lékaře a další odborníky v oblasti péče o osoby s obtížemi v komunikaci nebo o osoby se sluchovým postižením. Posláním ASHA je podporovat tyto odborníky a přispívat k tomu, aby efektivní komunikace byla dostupná pro všechny osoby bez ohledu na jejich zdravotní omezení nebo postižení.

ASHA dělí vývoj řeči dítěte na schopnosti porozumění řeči a samotný vývoj řeči dítěte a uvádí následující mezníky v tomto vývoji:

0-3 měsíce:

Porozumění: poleká se hlasitého zvuku, ztiší se nebo se usměje, když na něj dospělý promluví, dokáže rozpoznat lidský hlas, v závislosti na zvuku zvýší nebo sníží intenzitu sání

Řeč: vydává zvuky jako mumlání a vrnění, pláče různými způsoby pláče podle toho, čeho se mu zrovna nedostává, usmívá se, když vidí dospělého.

4-6 měsíců

Porozumění: pohybuje očima za zvukem, reaguje na změnu tónu hlasu, jeho pozornost upoutávají zvukové hračky, reaguje na hudbu

Řeč: žvatlá, začíná používat písmena p, b, m, směje se, vokálně dává najevo spokojenost a nespokojenost, brouká, když je ponecháno samo nebo když si hraje s dospělým

7 měsíců – 1 rok

Porozumění: otáčí se za zvukem, poslouchá, pokud k němu dospělý mluví, rozpozná některá slova označující předměty v jeho okolí jako „hrnek“, „bota“, „kniha“ apod., začíná reagovat na jednoduché otázky a výzvy

Řeč: žvatlání obsahuje krátké a dlouhé vokály a skupiny vokálů a konsonant, využívá řeči k upoutání nebo udržení pozornosti, ke komunikaci využívá gesta, napodobuje zvuky lidské řeči, umí jedno až dvě slova

1-2 roky

Porozumění: dokáže ukázat na některé části těla, když je k tomu vyzváno, dokáže plnit jednoduché pokyny a rozumět jednoduchým otázkám, rádo poslouchá jednoduché pohádky, písničky říkanky, na výzvu dospělého dokáže ukázat na obrázky v knížce

Řeč: roste slovní zásoba, dokáže používat některé jedno nebo dvouslovné otázky a věty např. „kde mama“ „jít pá, pá „. Používá souhlásky na začátku slov.

2-3 roky

Porozumění: rozumí rozdílům ve významech slov např. „malý – velký“ „nahoru – dolů“, dokáže porozumět lehčím souvětím o dvou větách např. „Vezmi knihu a polož ji na stůl.“, dokáže poslouchat pohádky delší dobu

Řeč: téměř vše okolo sebe dokáže pojmenovat, používá hlásky k, g, f, t, d, n, rodina a blízké okolí rozumí jeho řeči, často se snaží upoutat pozornost pojmenováváním předmětů, ptá se „Proč?“, může se zakoktavat

Vývoj řeči podle Lechty

Lechta (in Vitásková, 2013) dělí vývoj řeči dítěte do 6 období:

1. Předřečové období – trvá od narození dítěte do jednoho roku věku. Dítě se projevuje neverbálně, zpočátku hlavně křikem, který se později stává prostředkem ke komunikaci s matkou. Dítě postupně prochází fázemi broukání, pudového žvatlání a napodobivého žvatlání. Reaguje na hlasy a experimentuje s mluvidly. Na řeč reaguje gesty a pohyby a koncem tohoto období se objeví první slovo.
2. Období pragmatizace – období mezi prvním a druhým rokem života. Dítě používá jednoslovné věty a pomalu přechází k větám dvouslovným, dokáže lépe pojmenovávat předměty kolem sebe. Může se objevovat eliminace posledních slabik slov.
3. Období sémantizace – trvá přibližně od druhého do třetího roku. Začíná se vyvíjet gramatika řeči, řeč se začíná intelektualizovat. Dítě se hodně ptá, používá své jméno, začíná tvořit souvětí.
4. Období lexemizace – trvá mezi třetím a čtvrtým rokem věku dítěte. Dítě má již slušně rozvinutou slovní zásobu, používá přibližně 1000 slov. Začíná rozeznávat slova nadřazená a podřazená. Objevují se fyziologické obtíže v řeči. Dítěti se zlepšuje výslovnost, dokáže tvořit podřadná souvětí.
5. Období gramatizace – období mezi čtvrtým a pátým rokem dítěte. Základní vývoj gramatického chápání je u konce. Lateralita se zpevňuje, artikulace je i přes občasné nepřesnosti na dobré úrovni a slovní zásoba rapidně roste.
6. Období intelektualizace – do tohoto období se dítě dostává mezi pátým a šestým rokem věku. Dítě zlepšuje své narativní dovednosti, dokáže lépe redukovat příběh. Fyziologické obtíže ustupují, slovní zásoba se asi dvakrát zvětší. Dítě již správně reaguje na jednoduché příkazy.

3 Znakování se slyšícími miminky

3.1 Význam gest v životě kojence a batolete

Jak jsme již uváděli v předešlých kapitolách, gesta jsou v životě člověka velice důležitou složkou komunikace. Doherty – Sneddon (2005) uvádí, že zatímco oko je bránou do duše, gesta můžeme vnímat jako bránu do znalostí a myšlení člověka. Děti s námi hovoří mnoha způsoby a verbální vyjádření je pouze jedním z nich.

McNeill (1985 in Doherty-Sneddon, 2005) uvádí, že gesta a řeč se u dítěte vyvíjí současně. Podoba gest se mění se vzrůstající slovní zásobou a schopností dítěte verbálně komunikovat. Co se ale děje předtím, než je u dítěte rozvinuta schopnost verbálně komunikovat? Aby se dítě naučilo mluvit, musí být schopno chápat slova jako symboly konkrétních nebo abstraktních jevů. Proto se většina odborníků domnívala, že tuto dovednost si dítě osvojí v okamžiku, kdy začne používat prvních několik slov. „*Ze studia dětských gest se dozvídáme, že tento aspekt vývoje neobsahuje jen verbální vyjádření. V poslední době jsme se začali zaměřovat na stadia předcházející řeči a zjistili jsme, že děti si postupně osvojují libovolné symboly, s jejichž pomocí komunikují o světě a svých myšlenkách.*“ (Doherty-Sneddon, 2005, s.51-52) Pro dítě je tedy přirozené používat ke komunikaci gesta dříve, než se naučí mluvit.

Briant (2009) uvádí, že jedním z největších přínosů znakování s miminky je porozumění vlastnímu dítěti. Rodič se tak může se svým dítětem sladit v úrovni vyjadřování a objevit novou perspektivu světa z pohledu svého dítěte. Dítě a rodič si tak mohou být blíže a lépe rozvíjet svůj vztah a vzájemnou důvěru. Autorka také uvádí, že podle výzkumů mají děti znakovající v raném dětství vyšší IQ, než děti, které neznakovaly. Zároveň jsou schopny rychleji se naučit číst a psát. Znakování tak může pozitivně ovlivnit jejich školní úspěšnost.

Metoda má samozřejmě i své kritiky. Howlett et al. (2011) tvrdí, že účast na kurzech znakování s miminky může být příčinou většího stresu způsobeného nejistotou a strachem z rodičovství (parental stress). Autor prováděl výzkum se 178 matkami, z nichž polovina navštěvovala kurzy pro znakování s miminky, druhá polovina testovaných nikoliv. Po skončení kurzů nechal obě skupiny matek vyplnit dotazník zjišťující index úzkosti z rodičovství. Matky, které navštěvovaly kurz znakování s miminky měly tento index vyšší než matky, které kurz nenavštěvovaly. Howlett předpokládá, že tento stres může být způsoben současným trhem, který rodičům nabízí množství kurzů a pomůcek pro maximální rozvoj potenciálu dítěte. Rodiče jsou pod tlakem reklamy vybízeni mít na své dítě vysoké nároky

a rozvíjet jeho schopnosti od velice útlého věku. Přestože každá matka je přirozeně kompetentní se o své dítě postarat, trh a reklama, včetně metody znakování s miminky, nabízí rodičům zlepšit svůj vztah s dítětem, zvýšit jeho IQ, urychlit jeho vývoj řeči apod., což může matkám působit stres a přemrštěnou snahu u svého dítěte nic nepodcenit. Komerční trh tak může matku s vysokým indexem úzkosti z rodičovství přivést k nerealistickým nárokům na své dítě, což způsobuje frustraci z neúspěchu a působí negativně na matku i na dítě.

Stejný tým odborníků provedl ještě jednu studii zaměřenou na otázku, zda znakování s miminky pozitivně ovlivňuje vývoj řeči, či nikoliv. Testované byly tentokrát čtyři skupiny matek, kde jedna skupina dostala za úkol učit své dítě znaky britského znakového jazyka, druhá skupina znaky dětského znakového jazyka dle příručky o znakování s miminky, třetí skupina matek měla své dítě učit verbálně komunikovat a poslední skupině nebyl specifikován druh komunikace, na který by se měly matky zaměřit. Testování začalo v 8 měsících věku dětí a pokračovalo do jejich dvaceti měsíců. Pokroky dětí byly pravidelně kontrolovány po dobu osmi měsíců. Výsledky studie neprokázaly rozdíly ve vývoji verbální řeči dětí, se kterými matky znakovaly oproti dětem, se kterými matky neznakovaly.

Nicméně byly zjištěny pozitivní změny v interakci matek znakujících a matek, které s dítětem neznakovaly. Znakující matky byly více schopné měnit objekt zájmu dítěte, lépe dokázaly odhadnout, co dítě chce a předvídat jeho potřeby.

Studie neprokázala pozitivní vliv na vývoj řeči dítěte vyrůstajícího v běžné rodině, přestože autoři uznávají, že metoda může být prospěšná v rodinách s nižším ekonomickým nebo sociálním statusem, kde není dostatečně podněcován zdravý verbální vývoj řeči dítěte. (Kirk et al. 2013)

3.2 Kdy učit děti znakovat

Rodiče často nevědí jak a kdy se znakováním u svého dítěte začít. Co se týče nejvhodnější doby pro začátek znakování, nedá se přesně určit. U každého dítěte a rodiny je tato doba jiná, někteří rodiče s dítětem znakují již od narození, někteří začínají třeba až kolem jednoho roku věku. (Acredo, Goodwyn, 2007)

Vasilovčík Šustová (2008) uvádí, že pro dítě je nejlepší začít se znakováním hned po narození. Vytváříme mu tak prostředí, kde cítí, že se mu okolí snaží porozumět a že je naladěno na stejný komunikační kanál. Autorka ale uznává, že krátce po porodu může

být situace v rodině poněkud chaotická, protože její členové si teprve zvykají na nové podmínky, a proto by mohla být snaha o znakování s novorozencem poněkud stresujícím faktorem, čímž by se metoda stala kontraproduktivní. Dodává, že vzhledem k postupnému zdokonalování hrubé a jemné motoriky a zrakového vnímání dítěte je pro ně v počátcích nemožné znaky opakovat. Proto rodiče začínající se znakováním v nejútlejším věku budou muset být trpělivější a vytrvalejší, než se dítě dostane do fáze opakování znaku.

Autorky Acredolo a Goodwyn (2007) potvrzují, že rodiče, kteří začínají znakovat s miminkou již velice brzy, si na opětování znaku mohou počkat mnohdy i 14-15 měsíců. Rodiče, kteří začnou znaky využívat mezi 8 a 12 měsíci věku dítěte, uvidí výsledky své práce dříve a rodiče, kteří počkají se znakováním až do jednoho roku věku dítěte nebo později, mohou vidět své dítě opětovat znaky již během několika dnů. Na druhou stranu, čím dříve rodiče začnou, tím snadněji se dítě dorozumí se svým okolím už ve velice útlém věku a bude méně frustrováno z nepochopení a absence komunikačního kanálu s dospělými.

Jako u každé schopnosti, kterou si dítě nově osvojí, musíme i se znakováním být trpěliví a zohlednit individuální rozdíly ve vývoji dítěte. Obecně však můžeme říci, že dítě je připravené znakovat, pokud splňuje alespoň dvě z následujících výpovědí:

- Ukazuje na věci kolem sebe
- Přináší hračky a čeká na reakci rodiče
- Mává na rozloučenou
- Dokáže pohyby hlavou vyjádřit souhlas a nesouhlas
- Zajímají ho obrázkové knížky
- Umí už několik slov, ale jeho slovní zásoba ještě není natolik bohatá, aby se dokázalo vyjádřit ke všemu o čem chce komunikovat

3.3 Jak učit děti znakovat

Někteří rodiče preferují učit děti národní znakový jazyk, někteří se inspirojí příručkami a materiály pro znakování s miminkou a někteří si znaky sami vytváří na základě přirozené gestikulace dítěte. Nezřídka se uvedené metody navzájem kombinují.

Briant (2009) upřednostňuje učit miminku národní znakový jazyk z několika důvodů. Považuje to za smysluplnější a užitečnější v budoucím životě dítěte, a navíc znaková zásoba národního znakového jazyka je bohatá a je nepravděpodobné, že by neobsahovala slovo, které se dítě chce naučit. Národní znakový jazyk je univerzálnější a dítě se tak může domluvit

s vrstevníky nebo učitelkami v jeslích nebo ve školce. Navíc se tak naučí způsob, jak se domluvit s jedinci používajícími znakový jazyk jako svůj mateřský jazyk. To jsou nepopíratelné výhody národního znakového jazyka před komunikací pomocí vymyšlených nebo modifikovaných znaků. Na druhou stranu jedno z doporučení, které uvádějí Acredolo a Goodwyn (2007) je „*Nebojte se přizpůsobit si znaky.*“ (str. 62). Uvádějí, že je vhodné si znaky přizpůsobit podle potřeb dítěte a také je důležité si všimnout, jaké znaky si samo dítě vymyslí. Musíme pamatovat na omezenou motoriku dítěte a respektovat, že znaky pravděpodobně nebude opakovat přesně. Pokud bychom dítě nutili do precizního opakování znaku, mohli bychom ho od znakování odradit a nesplnili bychom primární cíl metody, totiž dorozumět se.

Autorky také uvádějí deset rad, jak začít s miminkem znakovat:

1. Je důležité začít jen s několika znaky. Nesmíme dítě i sebe hned na začátku přehltit znaky. Ideální je začít třeba jen se dvěma nebo třemi znaky, označujícími slova dítětem denně využívaná.
2. Vhodné je používat znaky a slova současně. Pro dítě pak bude snazší přejít od znakování k používání slov.
3. Časté opakování znaku slouží k pochopení významu znaku a zafixování znaku
4. Při znakování pomáhá také ukazování na konkrétní osobu nebo věc. Společně se znakem a slovem tak dochází k vytváření trojitého spojení, kdy dítě zjistí, že všechny tři způsoby vyjádření znamenají totéž.
5. Protože batolata mají ještě omezenou motoriku, je vhodné dítěti pomáhat s provedením znaku, pokud vidíme, že je to zapotřebí.
6. Znaky by se měly týkat každodenních činností dítěte a odpovídat tomu, s čím se dítě každý den setkává.
7. Rodiče by měli využívat co nejvíce příležitostí ke znakování s dítětem, např. znakovat při čtení, sledování pohádek apod.
8. Znaky je vhodné si přizpůsobit podle potřeby dítěte. Většina dětí není schopna zopakovat znak přesně tak, jak jej předvádí dospělý.
9. Je důležité být trpěliví a neočekávat od dítěte, že začne znakovat okamžitě zvláště pokud začínáme znakovat s novorozencem nebo kojencem.
10. Znakování by měla být zábava jak pro dítě, tak pro rodiče. Proto pro znakování s miminkem nejsou stanoveny žádné lekce, které by striktně určovaly, kdy se má dítě

naučit který znak. Naopak, do znakování by rodiče neměli dítě tlačit a měli by mu poskytnout potřebný čas a volnost.

Vasilovčik Šustová (2008) také uvádí praktické rady, kterými se rodiče během znakování se svým dítětem mohli inspirovat. Například píše, že je důležité mít plnou pozornost dítěte ve chvíli, kdy znak předvádíme. Dítě se na nás musí dívat, ideálně se pak snažíme překonat výškovou bariéru mezi dospělým a dítětem např. tím, že si k dítěti sedneme nebo klekneme. V takovou chvíli je nejvhodnější nový znak předvést a patřičně okomentovat. Co se týče počtu znaků, uvádí autorka pro začátek přibližně 3-5. Zdůrazňuje pak, že je důležité na používání znaků v průběhu dne nezapomínat. Mnohdy se stává, že rodič někdy slovo doplní znakem a někdy ne, protože zapomene. Proto je lepší začít s menším počtem znaků a být důslední v jejich využívání.

Osvojení znaku dítětem je proces, který si můžeme rozčlenit do tří fází. V první fázi dítě znak nebo gesto pouze opakuje po dospělé osobě, aniž by rozumělo významu nebo funkci znaku. Přestože porozumění znaku ještě chybí, je tato fáze pro dítě důležitá, protože se učí, jak znak zvládnout motoricky. Ve druhé fázi si dítě začne spojovat znak s konkrétním objektem nebo situací. Např. ukáže znak pro psa, kdykoliv uvidí psa, nedokáže však ještě znak využít pro komunikaci. To se totiž naučí až ve třetí fázi, kdy si osvojí schopnost komunikace pomocí znaku a dokáže se tak s jeho pomocí domluvit se svým okolím. Tím se dovršuje proces osvojení znaku a metoda tak začíná plnit svůj účel. (*Baby sign language* [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.babysignlanguage.com/basics/encourage/>)

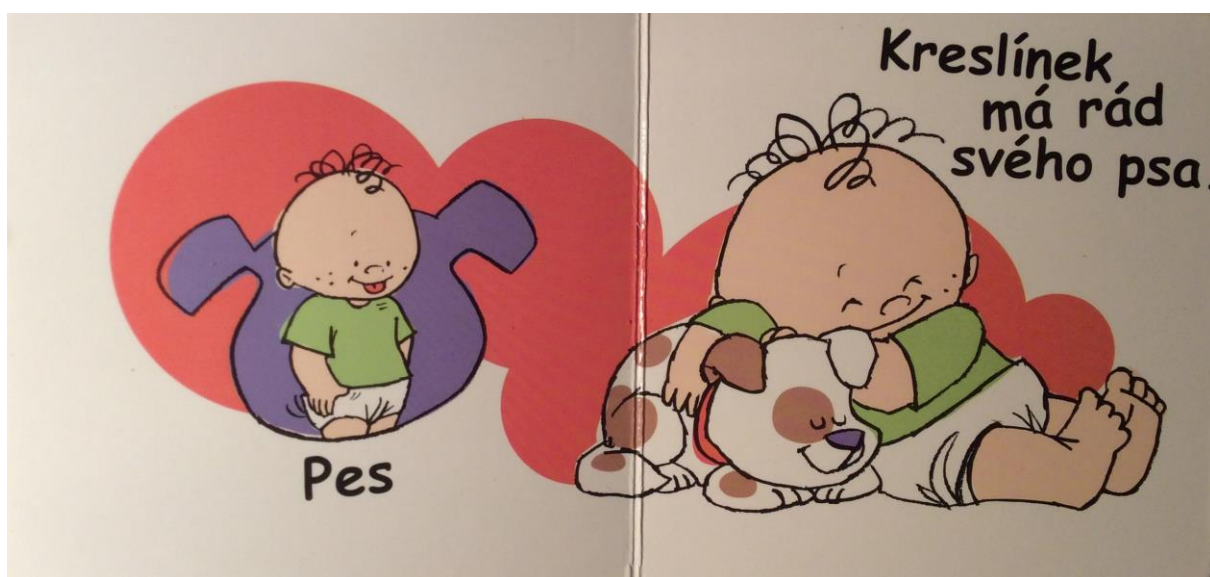
Když dítě učíme znak, musíme si být jisti, že dítě doopravdy chápe, co znak označuje. Osvojení znaku si můžeme připodobnit k rovnostrannému trojúhelníku, jehož vrcholy jsou slovo - znak - objekt. Dítě si musí vytvořit tuto trojitou vazbu a chápat spojení mezi těmito pojmy. Pokud se v některém vrcholu tohoto pomyslného trojúhelníku vyskytne chyba, nebude komunikace efektivní. (Vasilovčik Šustová, 2008)

Ve chvíli, kdy se dítě naučí prvních pár znaků, můžeme začít rozšiřovat jeho znakovou zásobu. Pravděpodobně dítě samotné bude mít zájem učit se nové znaky, aby bylo schopné komunikovat se světem kolem sebe. Některé děti mohou mít větší chuť učit se znaky související např. s jídlem jiné děti třeba znaky zvířat. Měli bychom proto být pozorní, vnímat jakým znakům dává dítě přednost a přizpůsobit se jeho potřebám.

Obecně je snazší učit dítě znaky podle tematických skupin, např. začít s tématem jídlo, pokračovat k dopravním prostředkům nebo zvířatům atd., až bude znaková zásoba dostatečně silná na to, aby dokázalo vyjádřit prakticky vše, co chce. Při výuce znaků nám mohou značně pomoci karty, připravené speciálně pro výuku znakování s miminky, nebo DVD. Znaky se totiž dítě nemusí učit výlučně od rodiče, za pomoci dospělého je schopno se znaky učit i z obrazovky. Pomoci si můžeme i obrázkovými knihami, maňásky a hračkami. (ibid)

Pro ilustraci přikládáme obrázky z knihy doktorek Acredolo a Goodwyn (2007).

Obr. č. 1: Příklad obrázkové knihy pro výuku znakování s miminky – znak „pes“

Obr. č. 2: Příklad obrázkové knihy pro výuku znakování s miminky – znak „mléko“

Ve chvíli, kdy dítě úspěšně dokáže používat znaky, dojde v komunikaci k důležitému milníku. Dítě začne spojovat znaky dohromady a tvořit tak věty. Následně dojde i ke kombinaci znak – slovo. Dítě tedy vyjádří znakem jednu část věty a druhou vysloví verbálně. Tak se dítě začne dostávat od znakování k mluvení a postupně od znakování upustí, aby se mohlo zdokonalovat ve svém verbálním projevu. (Acredolo, Goodwyn, 2007)

3.4 Vliv znakování na vývoj mluvené řeči

Jak vědci, tak rodiče se přirozeně ptali, zda metoda znakování s miminky neopožďuje vývoj mluvené řeči. Argumentem by mohlo být, že dítě si vystačí s komunikací pomocí znaků a má tak menší motivaci učit se komunikovat verbálně.

Doktorky Goodwyn, Acredolo a Brown (2000) prováděly výzkum, ve kterém se zabývaly právě vlivem znakování na vývoj mluvené řeči. Studie se zúčastnilo 103 matek s dětmi ve věku 11 měsíců. Ty byly rozděleny do dvou skupin, kde matky dětí první skupiny byly instruovány učit děti znakovat, zatímco matky dětí druhé skupiny ne. Cílem studie bylo zjistit, jaké budou rozdíly ve vývoji verbální komunikace mezi jednotlivými skupinami dětí.

Výzkum ukázal, že děti, které se učily znakovat, měly lepší výsledky v testech verbální komunikace než děti, které se znakovat neučily. Autorky studie tedy došly k závěru, že metoda znakování s miminky vývoji řeči rozhodně neškodí, naopak mu prospívá.

Naproti tomu jiný tým odborníků v čele s doktorem Howlettem prováděl v roce 2013 podobný výzkum, o němž jsme se zmiňovali v podkapitole 3.1. Howlett et al. rozdělili děti do 4 skupin, kde v první skupině se děti učily britský znakový jazyk, ve druhé skupině znakový jazyk uzpůsobený pro batolata, třetí skupina se zaměřila na rozvoj verbální řeči a čtvrté skupině nebyl specifikován způsob rozvoje řeči, na který by se matky měly u svých dětí zaměřit. Podobně jako Goodwyn et al. (2000) zkoumali pokroky dětí a jejich vývoj mluvené řeči po dobu několika měsíců. Nebyly však prokázány žádné rozdíly mezi vývojem řeči dětí, s kterými matky znakovaly, oproti dětem, s kterými matky neznakovaly.

Jennifer Paling provedla v roce 2007 recenzi několika studií provedených na téma znakování s miminky. Kladla si otázku, zda je vhodné, aby rodiče učili své děti znakový jazyk pro batolata a zda tato metoda doopravdy pozitivně ovlivňuje rozvoj mluvené řeči či nikoliv.

Paling prostudovala případovou studii, kterou provedli Holmes and Holmes (1980). V této studii rodiče slyšícího dítěte, kteří byli profesionální lektoři anglického znakového jazyka, znakovali s dítětem od útlého dětství. Dítě vyslovilo svých prvních deset slov o 2,1 měsíce

dříve než průměrné dítě v kontrolní skupině. Paling však upozorňuje na to, že výsledky této studie nemohou být generalizovány, protože rodiče dítěte byli profesionální lektori znakového jazyka, tedy jejich schopnost rozvíjet jazyk dítěte byla pravděpodobně vyšší než u jiných rodičů. Upozorňuje také na to, že Holmes and Holmes se ve své studii nezmiňuje o socio ekonomickém statusu, výši dosaženého vzdělání nebo zaměstnání rodičů kontrolní skupiny.

Dále se Paling zaměřila na výše zmíněný výzkum provedený v roce 2000 doktorkou Goodwyn et al. Paling namítá, že přestože statisticky významné doklady toho, že znakování s miminky pozitivně působí na vývoj mluvené řeči, byly dokázány pouze mezi 19. a 24. měsícem pro receptivní složku a mezi 15. a 24. měsícem pro expresivní složku jazyka, autorky výsledky generalizují a vyvozují poměrně odvážné závěry výzkumu. Paling kritizuje také metodologickou složku výzkumu, jako například výběr účastníků výzkumu, rozdělení do skupin apod.

V závěru své kritické recenze Paling konstatuje, že k tematice znakování s miminky nebylo doposud provedeno dostatečné množství metodologicky kvalitních výzkumů, na základě kterých bychom se mohli s určitostí přiklonit k jednomu nebo druhému názoru. Rodiče by si měli sami prostudovat některé doposud provedené studie a sami posoudit, zda chtějí nebo nechtějí metodu u svých dětí praktikovat. (Palings, 2007)

3.5 Možnosti vzdělávání v oblasti znakování se slyšícími miminky v ČR

Trend znakování s miminky se rychle dostal i do ČR. Různá centra pro maminky s dětmi dnes nabízí kurzy nebo semináře znakování s miminky. Nutno říci, že čím více tyto kurzy nabývají na popularitě, tím více se stávají komerčními a tím spíše by maminky měly samy uvážit, zda do takového kurzu investovat peníze a energii.

Pravděpodobně nejpestřejší nabídka kurzů je k dohledání na internetovém odkaze www.babysigns.cz. Tento portál nabízí kurzy a semináře pro maminky s dětmi nejen o znakování, možné je také zakoupit si online kurz, objednat si literaturu týkající se znakování.

Portál www.babysigns.cz nabízí kurzy „Znakujeme se zpěvem a hrou“ - kurz určený pro děti od 6 měsíců do 3 let. Kurz trvá 6 týdnů, lekce probíhají jednou týdně a jsou 45-60 minut dlouhé. Lekce jsou rozděleny tematicky. Maminky a děti se v kurzu zábavnou formou naučí základy znakování, na kterých mohou do budoucna stavět a dále se v komunikaci rozvíjet.

Dalším nabízenými kurzy jsou „Rozvíjíme se pro miminka“ a „Rozvíjíme se pro batolata“, v rámci kterých se lektorky věnují nejen znakování, ale celkovému rozvoji dětí. Kurz „Hurá na nočník“ nabízí rodičům způsob, jak naučit dítě chodit na nočník dříve, než se naučí mluvit. Dále se rodiče mohou zúčastnit „Semináře pro rodiče Baby signs®“. Tento dvouhodinový seminář je rodičům doporučen dříve, než začnou se samotnou metodou znakování. Dozví se zde důležité informace a pochopí, jak metoda funguje, v čem jsou její přednosti. Naučí se prvních 16 znaků a mohou si zakoupit výukové materiály programu Baby signs®.

Lektorky kurzů Baby signs® jsou proškoleny a působí po celé ČR v centrech pro rodiče s dětmi. Kvalita kurzů by měla být zaštitěna značkou Baby signs®. (Babysigns. *Babysigns.cz* [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.babysigns.cz/kurzy/>). V Olomouci nabízí kurz Znakování Baby signs® Studio Mamajóga v Ostružnické ulici. (*Studio Mamajóga* [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://studiomamajoga.blogspot.cz/p/z.html>)

Mimo dostupné kurzy je samozřejmě k dostání odborná literatura, ať už od již zmiňovaných doktorek Acredolo a Goodwyn (2000) nebo např. od autorky Briant (2007) nebo Vasilovčik Šustové (2008). Cenným zdrojem informací jsou samozřejmě odborné články a studie zabývající se zmiňovanou tematikou. Dříve, než se rodiče rozhodnou metodu s dítětem praktikovat, měli by si zjistit dostatek informací z nezávislých zdrojů a zvážit, do jaké míry je pro ně metoda přínosná. V případě, že zvažují návštěvu kurzu, měli by vybrat takový, který pro ně bude pohodlně dostupný co do vzdálenosti, a kde kvalita kurzu bude odpovídat ceně.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkum

4.1 Úvod do tématu

V praktické části jsme se kvantitativními metodami snažili zjistit, jaké je povědomí nastávajících matek o metodě znakování s miminky. Výzkum probíhal formou dotazníků v časovém rozmezí od ledna do března 2017. Dotazník obsahoval 14 otázek, které v následujících podkapitolách popíšeme blíže. Respondentkami bylo 58 náhodně vybraných nastávajících matek

4.2 Cíle a výzkumné otázky

Cílem praktické části této práce bylo získat náhled na danou problematiku a pomocí výzkumu získat data vhodná ke zpracování závěru práce. Byly stanoveny následující výzkumné otázky:

Otázka č. 1: Jaké je povědomí dotazovaných nastávajících matek o metodě znakování s miminky?

Otázka č. 2: Vnímají dotazované nastávající matky tuto metodu pozitivně či negativně?

Otázka č. 3: Z jakých zdrojů se dotazované matky o této metodě nejčastěji dozívádají?

4.3 Metody výzkumu

Metodou výzkumu byl dotazník se čtrnácti uzavřenými a polouzavřenými otázkami včetně pěti demografických otázek. Dotazník je často používaná kvantitativní výzkumná metoda.

Otázky dotazníku mohou být otevřené, polouzavřené nebo uzavřené. Otevřené otázky jsou takové, kde respondent odpovídá vlastními slovy. Píše ve větách nebo provádí výčet. V polouzavřených otázkách respondent volí odpověď z nabízených možností, může ale možnosti doplnit o svou vlastní odpověď. Uzavřené otázky jsou takové, kde respondent volí pouze z nabízených možností. Uzavřené otázky dále dělíme na dichotomické, kde má respondent na výběr z možností *ano* nebo *ne* a nepravé dichotomické, kde navíc může zvolit odpověď *nevím*. (Svoboda, 2012)

V našem dotazníku byly zařazeny dvě uzavřené otázky, sedm polouzavřených a pět otázek demografických, které nám měly napovědět o jaký výzkumný vzorek se jedná z hlediska věku, místa bydliště, počtu dětí, vzdělání apod.

5 Analýza dat

5.1 Analýza jednotlivých odpovědí

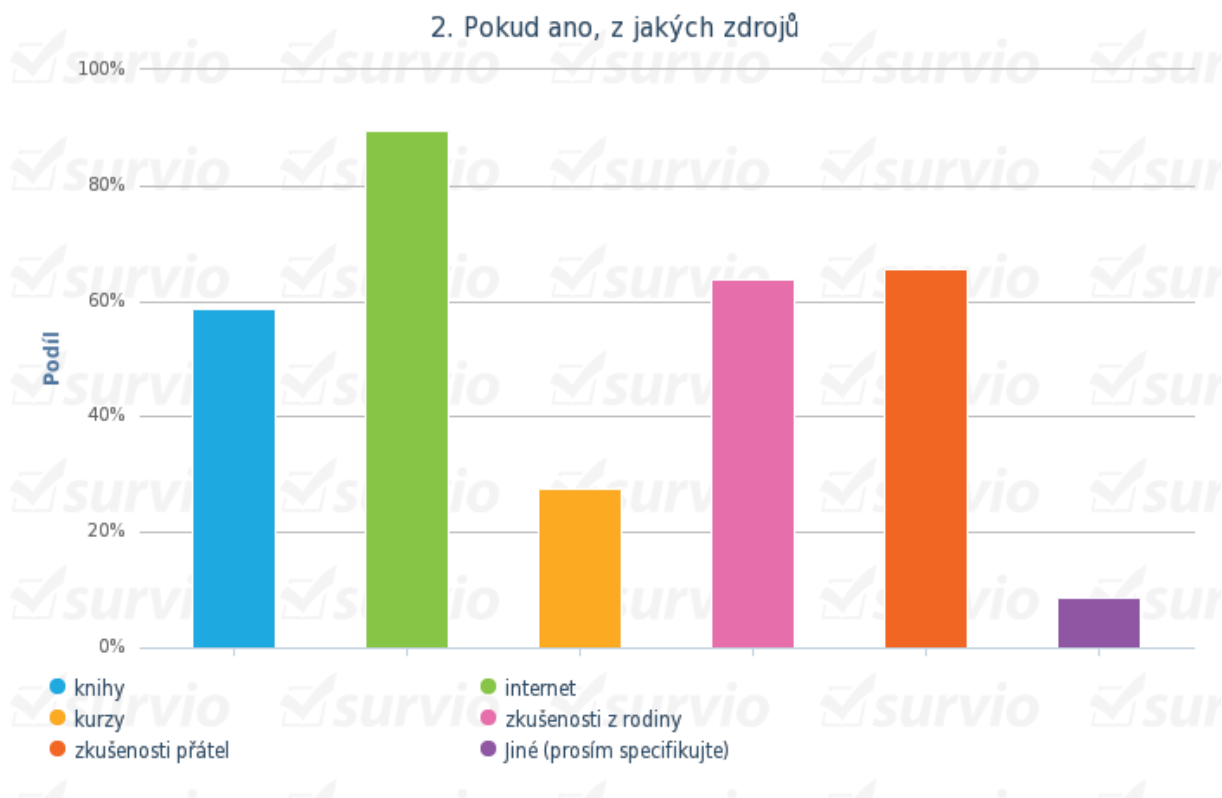
Graf č.1

První otázkou dotazníku bylo, zda se matky vzdělávají v oblasti péče o dítě. Naprostá většina dotazovaných odpověděla, že ano, pouze necelá dvě procenta respondentek odpověděla, že ne.

Je přirozené, že nastávající matky se zajímají o to, jak o dítě pečovat, takovýto výsledek tedy není nijak neočekávaný.

Graf č.2

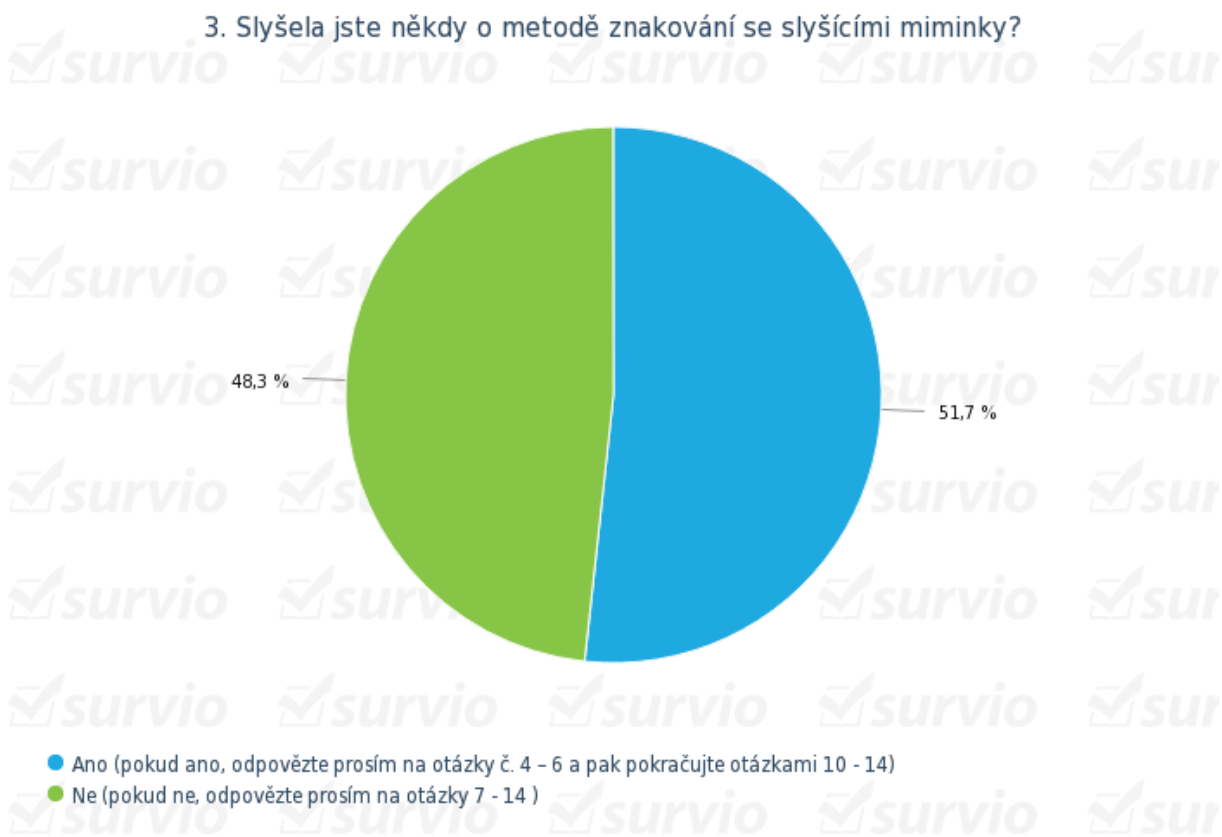

V případě, že respondentky odpověděly na první otázku kladně, měly ve druhé otázce specifikovat, z jakých zdrojů se v péči o dítě vzdělávají. Nejčastějším zdrojem pro získávání informací v oblasti péče o dítě je dle výzkumu internet. Využívá ho k tomuto účelu téměř 88 % respondentek. Dalším cenným zdrojem informací jsou zkušenosti blízkých lidí, ať už přátel či rodiny. Alespoň jednu z obou kategorií označilo kolem 65 %. Velký podíl získaly

i knihy, z nichž čerpá 58,6 % respondentek. Téměř 28 % dotazovaných se vzdělává v péči o dítě v kurzu zabývajícím se touto tematikou. Jako další zdroje respondentky uvedly časopisy, televizní pořady, mobilní aplikace nebo lékaře.

V dnešní technické době není velkým překvapením, že internet jako zdroj informací v oblasti péče o dítě zvolilo velké procento respondentek. Stejně tak informace od příbuzných nebo známých získává většina matek přirozeně, ani tento poznatek tedy není nijak překvapivý. Mobilní aplikaci jako zdroj informací v oblasti péče o dítě sledujeme jako zajímavou alternativu.

Graf č. 3.

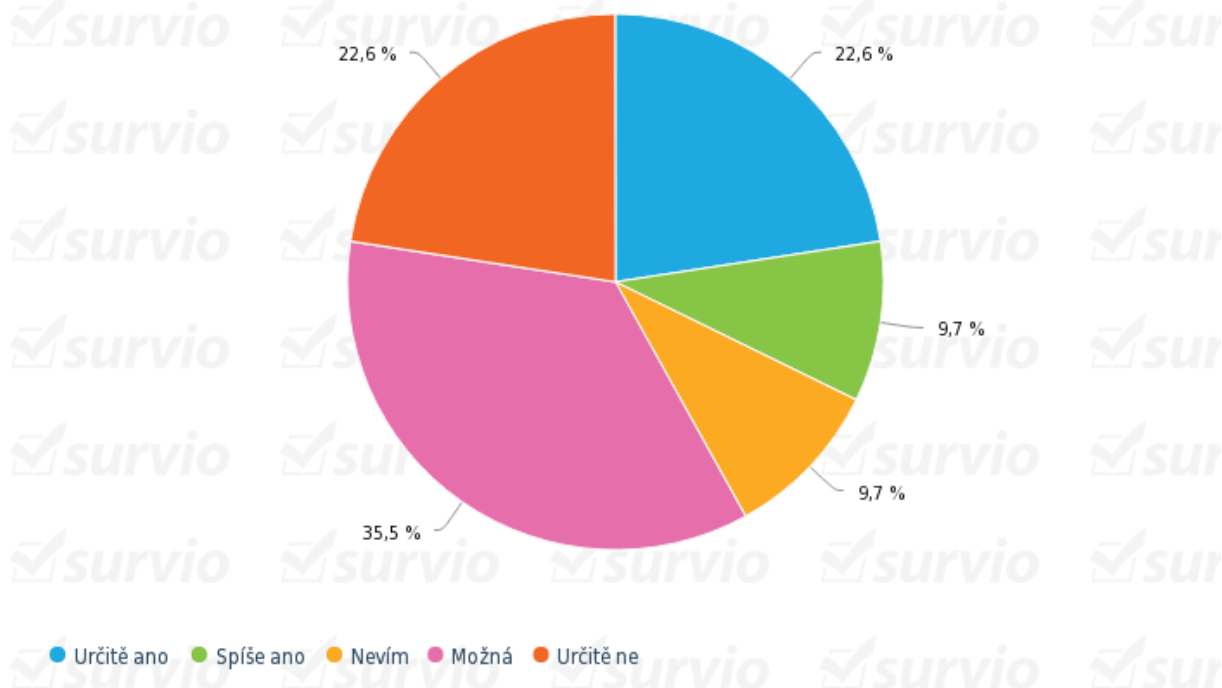

Další otázka už se věnuje metodě znakování s miminky. Zjišťovali jsme v ní, kolik procent respondentek o této metodě slyšela. Podíl kladných a záporných odpovědí je téměř totožný. 51,7 % dotazovaných už o znakování se slyšícími miminky někdy slyšela, 48,3 % respondentek nikoliv.

Výsledek hodnotíme jako pozitivní. Lehká převaha matek, které o metodě vědí, vypovídá o informovanosti respondentek a o všeobecné popularitě metody.

Graf č. 4

4. Budete tuto metodu využívat u svého dítěte? (neodpovídejte na tuto otázku pokud jste na otázku č. 3. odpověděla NE)

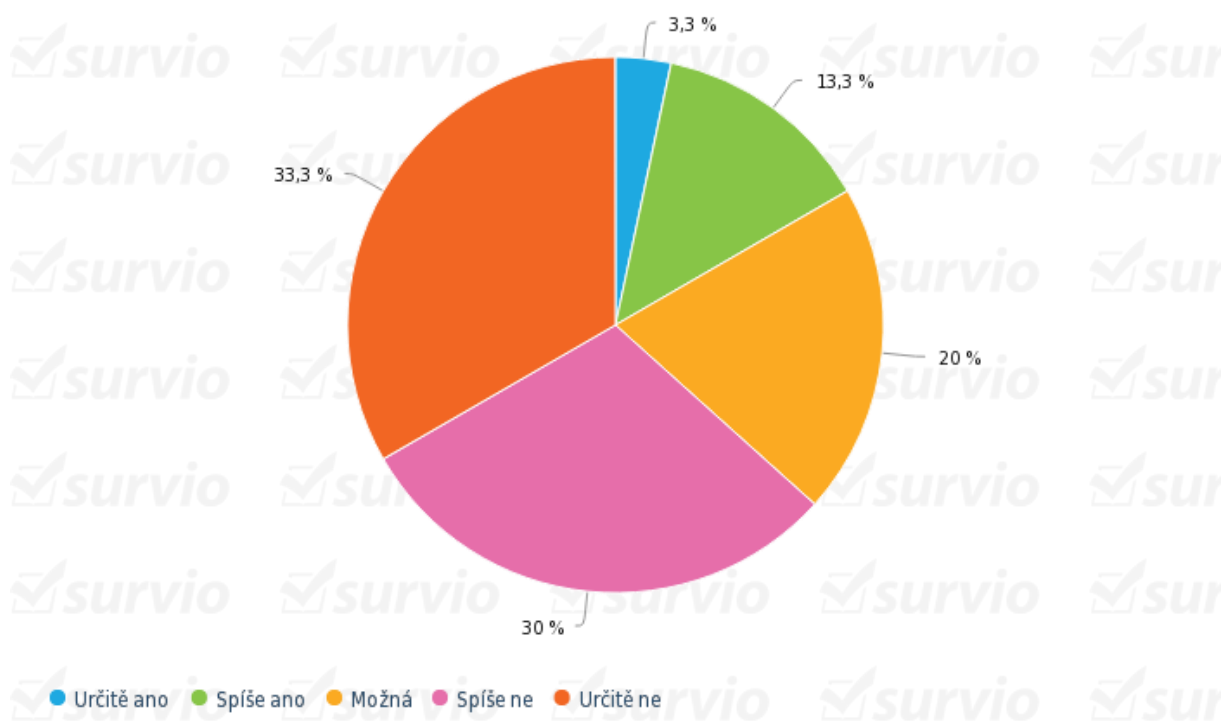

V případě, že respondentky už o metodě slyšely, byly dále dotazovány, zda ji plánují využívat u svého dítěte. Metodu chce se svým dítětem určitě praktikovat 22,6 % z těchto dotázaných, stejný podíl respondentek metodu rozhodně využívat nechce. Nejčastější odpovědí bylo „možná“, kterou označilo 35,5 % respondentek.

Je zřejmé, že respondentky by se o metodě potřebovaly blíže informovat, aby se dokázaly o metodě vyjádřit buď kladně nebo záporně. Počet těch, které jednoznačně nezažaly pozitivní či negativní postoj, je stejný, což je poměrně zajímavý výsledek z hlediska statistiky.

Graf č. 5

5. Myslíte si, že znakování s miminky opoždjuje vývoj mluvené řeči dítěte?
(neodpovídejte na tuto otázku pokud jste na otázku č. 3. odpověděla NE)

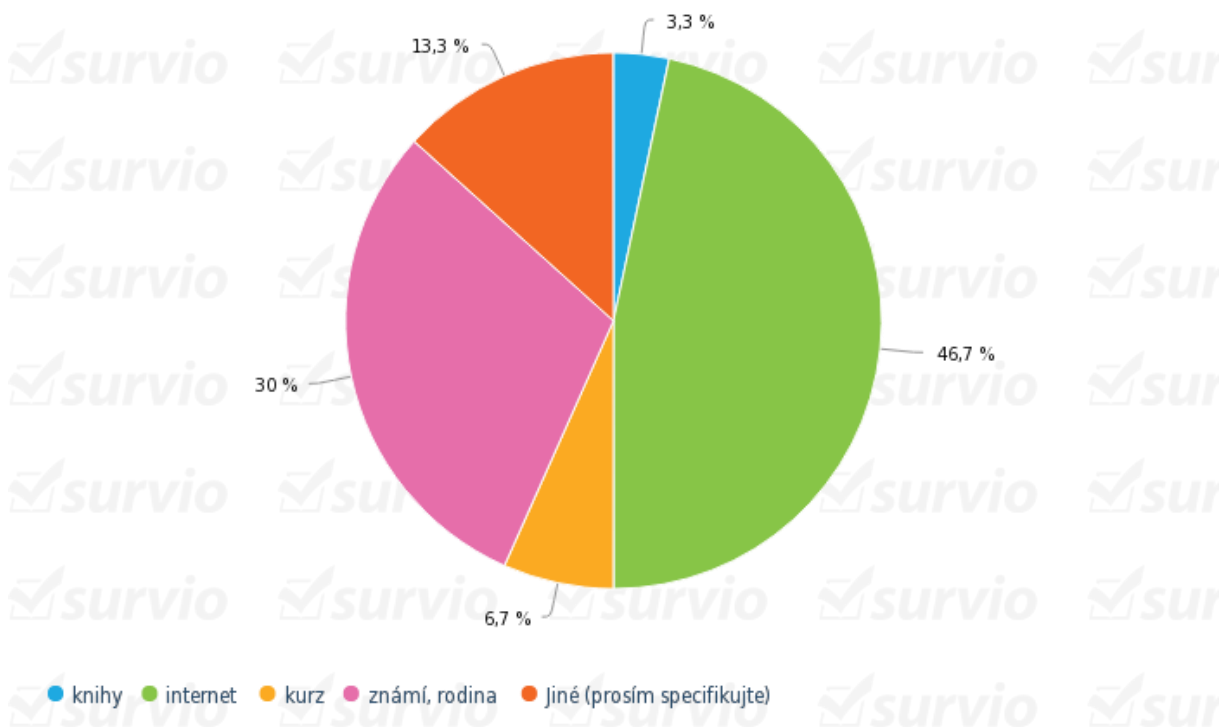

Pátou otázkou jsme se snažili zjistit, jak respondentky nahlízejí na problematiku vývoje mluvené řeči v kombinaci s metodou znakování. 33,3 % respondentek je přesvědčeno, že tato metoda vývoj řeči určitě neopoždjuje a 30 % se přiklání k názoru, že znakování vývoj řeči spíše neopoždjuje. 13,3 % si myslí, že znakování by vývoj řeči mohlo zpomalit a 3,3 % je přesvědčeno, že se tak určitě děje. 20 % respondentek nemá na tuto otázku vyhraněný názor.

Zdá se, že respondentky, které už o metodě slyšeli, jsou povětšinou přesvědčeny, nebo se aspoň domnívají, že metoda vývoj mluvené řeči neopoždjuje. Musíme konstatovat, že na internetu k této tematice převažují pozitivní recenze a reklamy na kurzy znakování s miminky. Kritika těchto technik není tak snadno k dohledání jako její pozitivní recenze. Nedostatečná informovanost nebo nekritické myšlení může být jeden z důvodů, proč matky na tuto otázku odpovídaly převážně negativně.

Graf č. 6:

6. Odkud jste se o znakování s miminky dozvěděla? (neodpovídejte na tuto otázku pokud jste na otázku č. 3. odpověděla NE)

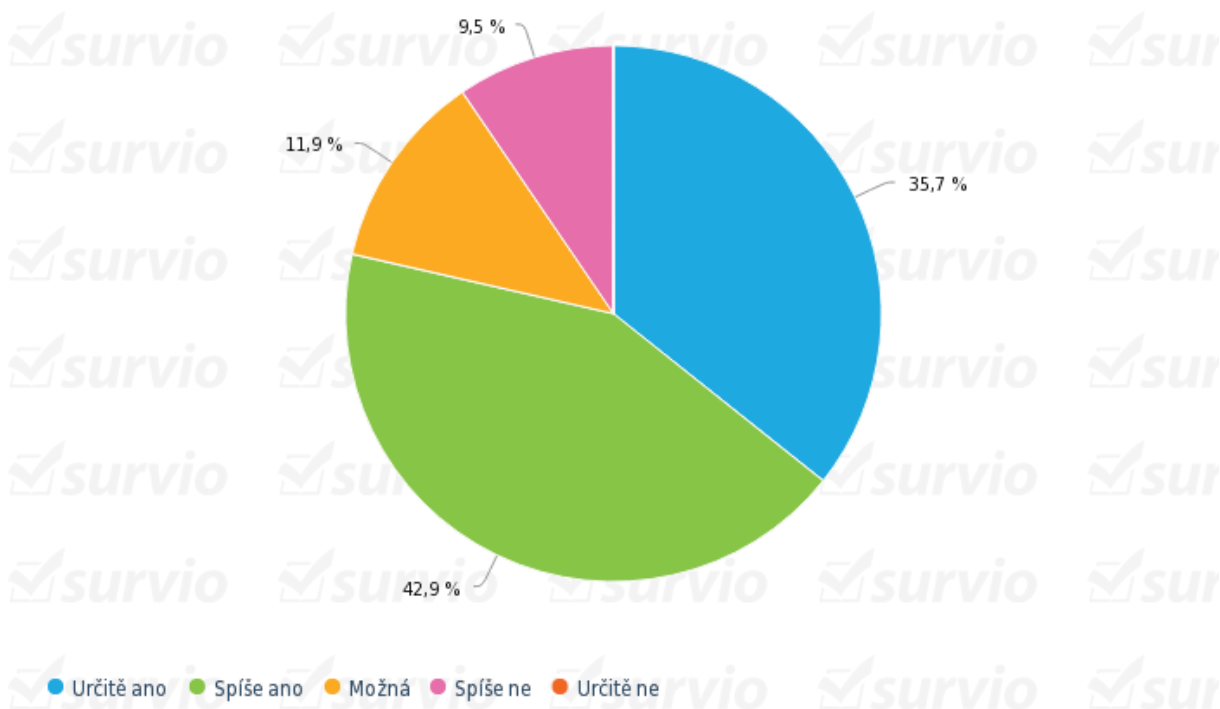

Dále nás zajímalo, z jakých zdrojů se respondentky o metodě znakování s miminky dozvěděly. Téměř polovina dotazovaných čerpala z internetu, 30 % od lidí v blízkém okolí, 6,7 % navštívila kurz věnující se této tematice. Mezi jinými zdroji uváděly respondentky americký film „Fotr je lotr“, zaměstnání nebo školu. Pouze 3,3 % dotazovaných odpovědělo, že se o metodě dozvědělo z knih.

Velká část respondentek odpověděla, že načerpala informace o znakování s miminky z internetu, což odpovídá odpovědím na druhou otázku, kde se ptáme, kde nejčastěji získávají respondentky informace o péči o dítě. Odpověď internet je v obou případech silně zastoupena, což není nijak překvapivé zjištění vzhledem k dnešní technické době.

Graf č. 7

7. Znakování se slyšícími miminky je způsob, jak se se svým dítětem dorozumět ještě dříve, než začne mluvit. Tato metoda používá přirozená gesta batolat ke komunikaci s okolím. Porozuměním těmto gestům napomáháme dítěti k sebevyjádření a k rozvoji komunikace dítěte. Zní pro Vás tato metoda zajímavě? (neodpovídejte na tuto otázku pokud jste na otázku č. 3. odpověděla ANO)

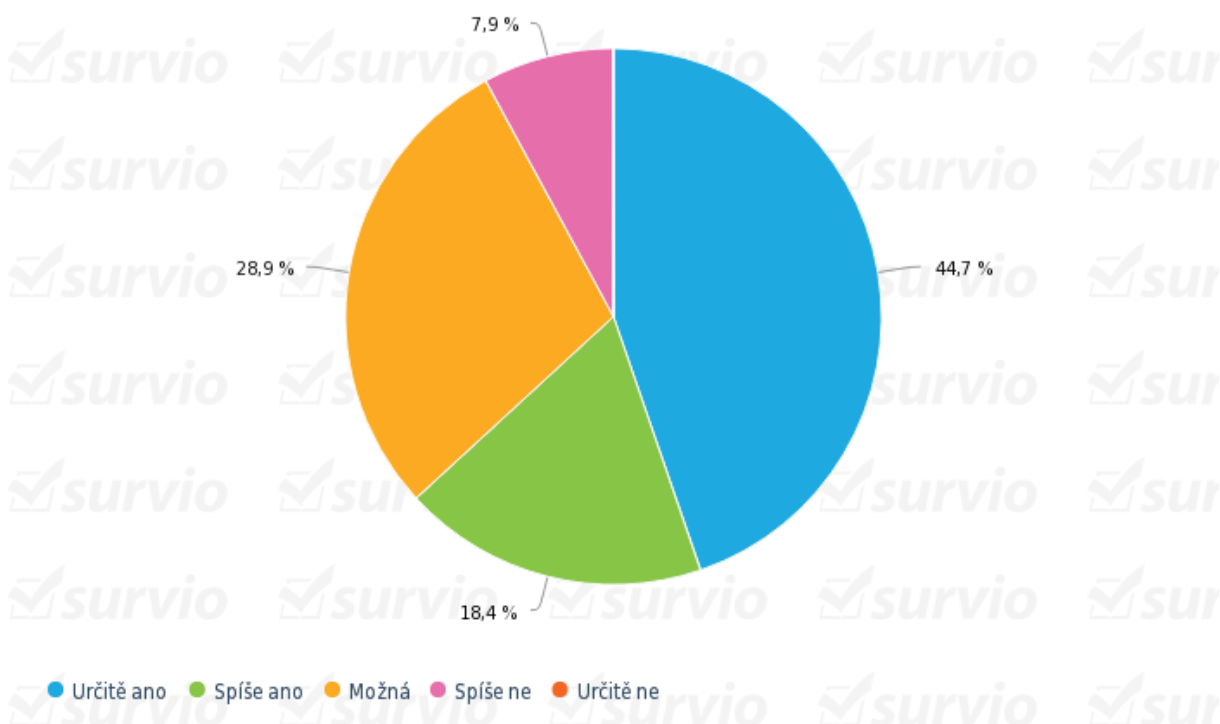

Na sedmou otázku odpovídaly pouze respondentky, které o metodě znakování s miminky ještě nikdy neslyšely. Metoda jim byla velice stručně popsána. Poté odpovídaly, zda pro ně metoda zní zajímavě. Pro většinu respondentek zněla metoda velice zajímavě nebo alespoň spíše zajímavě. Žádná z respondentek neodpověděla, že pro ně metoda nezní vůbec zajímavě, a pro 9,5 % dotázaných byla spíše nezajímavá. Téměř 12 % respondentek označilo možnost „nevím“.

Z odpovědí vyplývá, že při prvním kontaktu respondentky reagují povětšinou pozitivně.

Graf č.8:

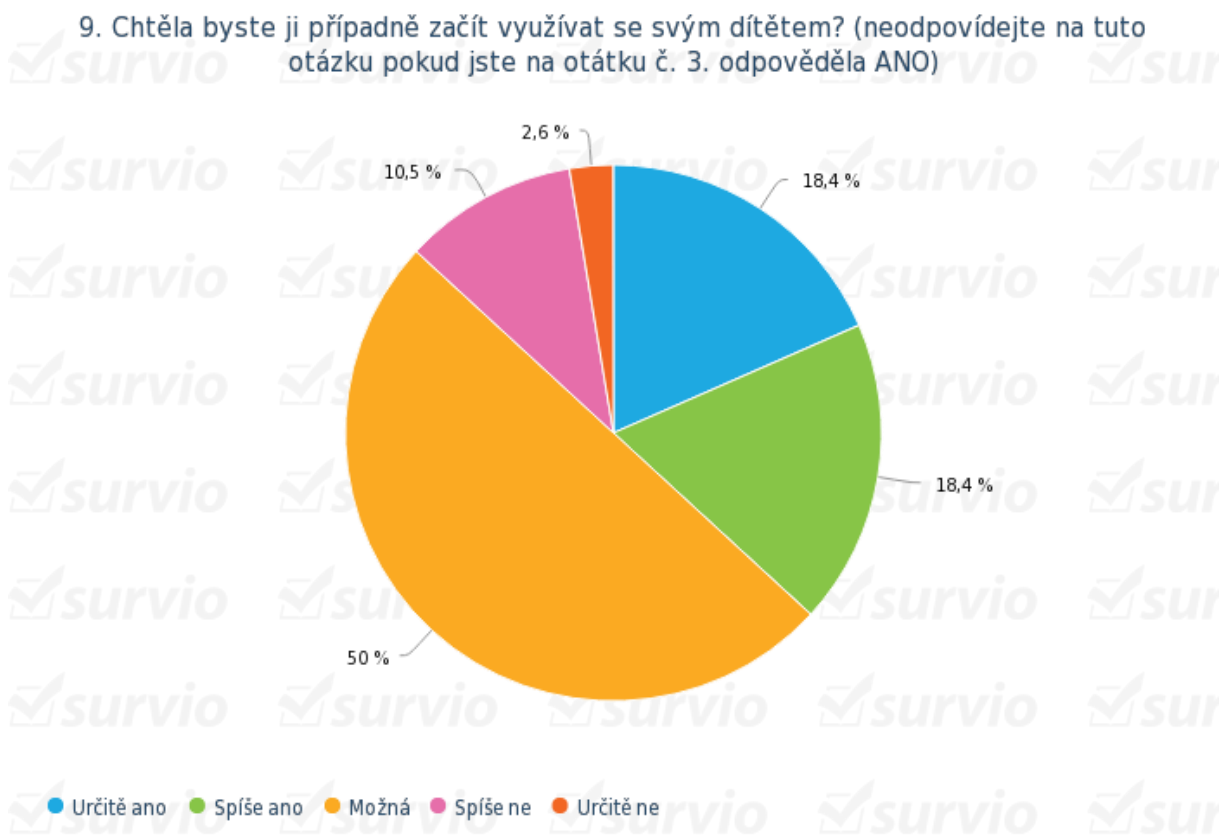
8. Chtěla byste se o metodě dozvědět více? (neodpovídejte na tuto otázku pokud jste na otázku č. 3. odpověděla ANO)

Otázka č. 8 se dotazovala respondentek, které o metodě slyšely poprvé, zda by se o znakování s miminky chtěly dozvědět více. 44,7 % dotázaných odpovědělo, že rozhodně ano a 18,4 % že spíše ano. Pro 7,9 % respondentek nezněla metoda natolik zajímavě aby se o ní chtěly dozvědět více a odpověděly, že spíše ne. Odpověď určitě ne, nemá žádné zastoupení a odpověď možná označilo 28,9 % respondentek.

Je přirozené, že většina respondentek by se ráda o metodě dozvěděla více, protože jim byla podána pouze velice stručná informace o tom, jak znakování s miminky funguje.

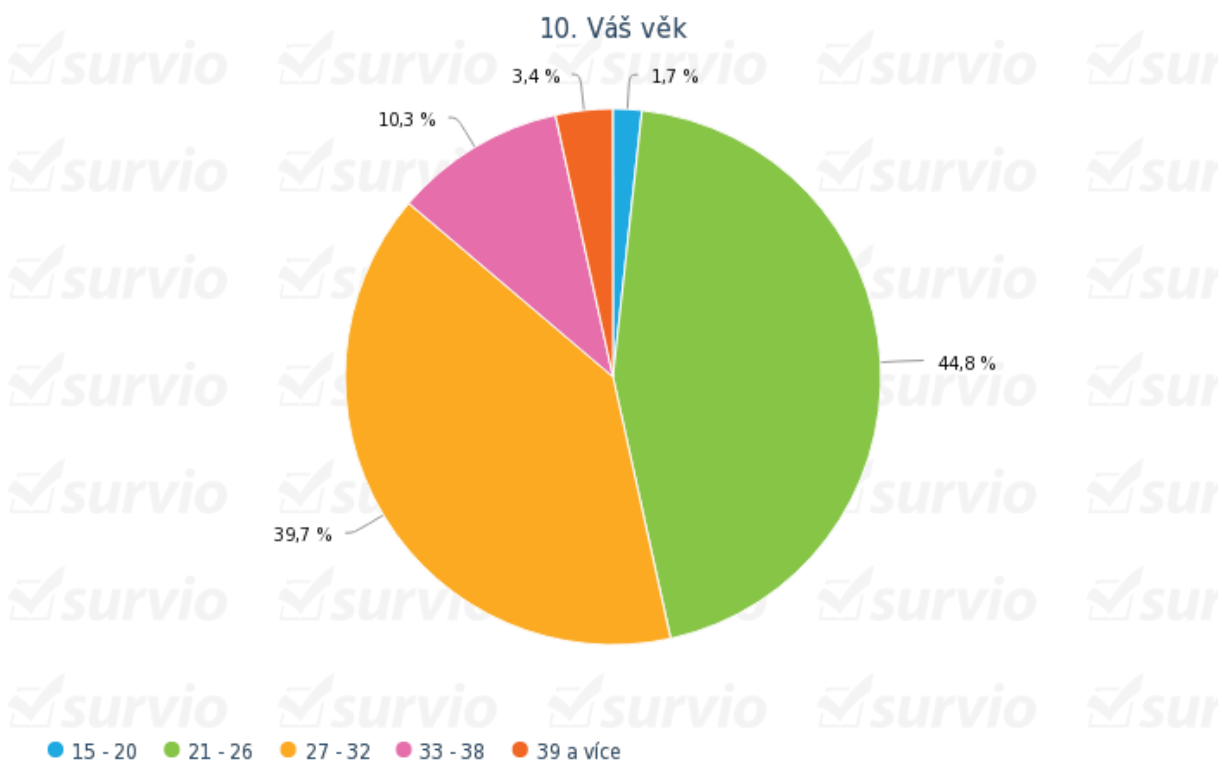
Graf č. 9

V deváté otázce jsme se ptali respondentek, zda by metodu případně chtěly využívat se svým dítětem poté, co se o ní dozvěděly. 50 % z nich odpovědělo, že možná ano. 18,4 % dotázaných odpovědělo, že určitě ano a stejný podíl respondentek odpovědělo, že spíše ano. 2,6 % respondentek by se svým dítětem znakování rozhodně praktikovat nechtělo a 10,5 % spíše ne.

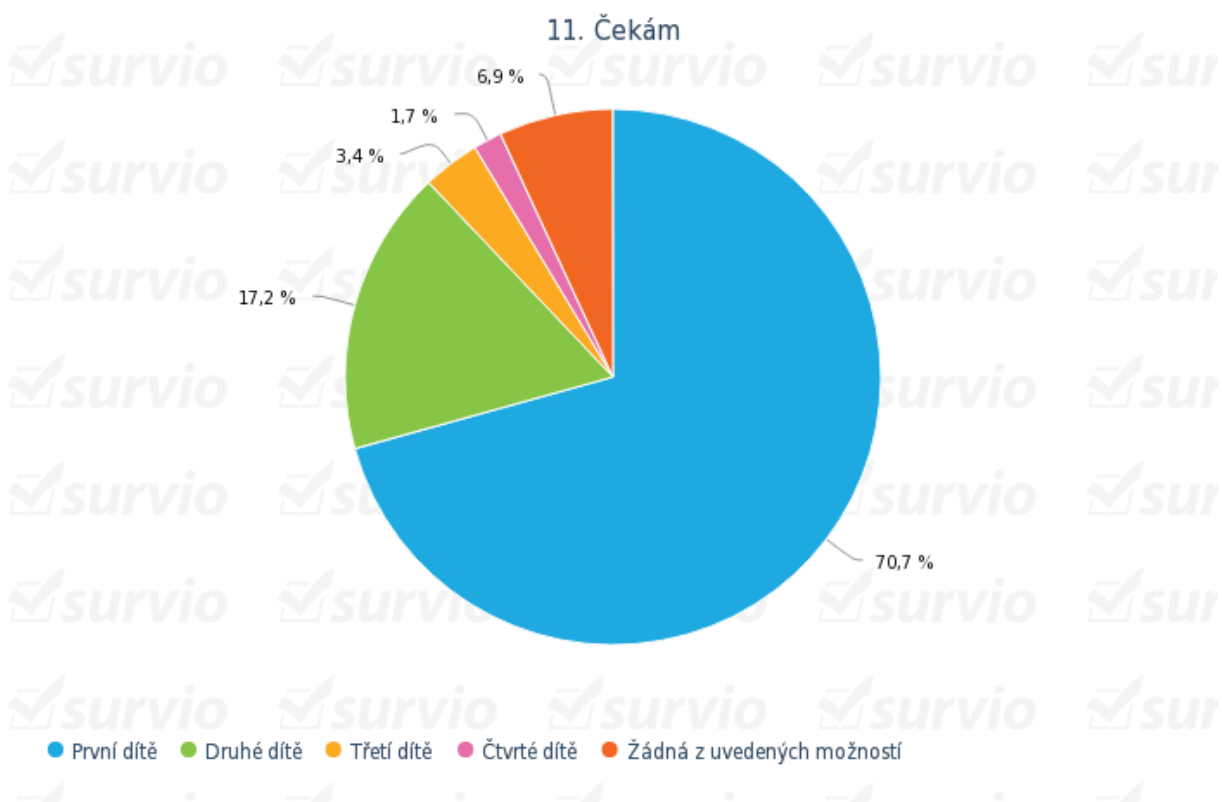
Na tuto otázku mohlo být poměrně těžké odpovědět kladně či záporně vzhledem k prozatímnímu nedostatku informací o metodě. Pravděpodobně proto odpověděla polovina respondentek neutrální odpovědí „nevím“.

Graf. č. 10

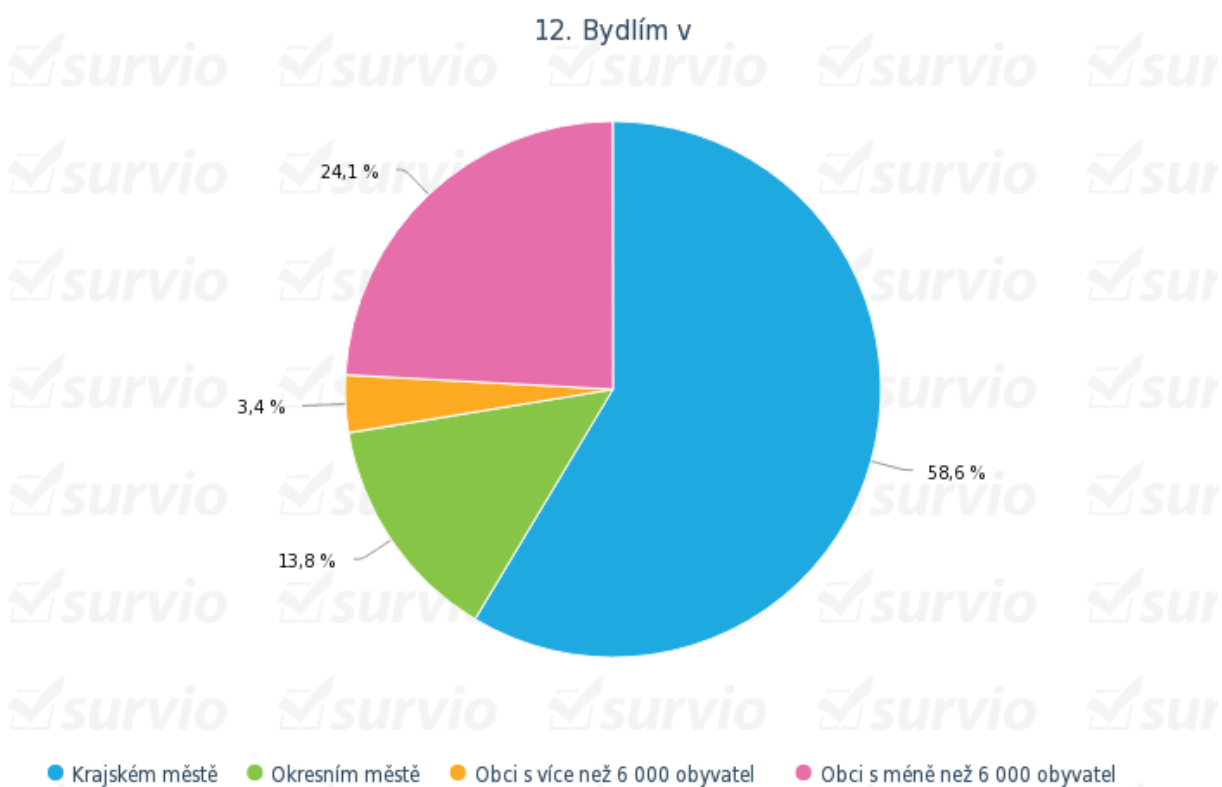
Následující otázky byly demografické. Byly zařazeny do dotazníku abychom lépe poznali výzkumný prvek. V desáté otázce jsme zjišťovali věk respondentek. Věkové rozmezí většiny respondentek se pohybovalo mezi 21 a 32 lety a to konkrétně 44 % mezi 21-26 lety a 39,7 % mezi 27-32 %. 10,3 % respondentek odpovědělo, že jim je mezi 33 a 38 lety, 3,4 % dotazovaných bylo 39 let nebo více a 1,7 % respondentek odpovědělo, že jim je mezi 15 a 20 lety.

Graf č. 11

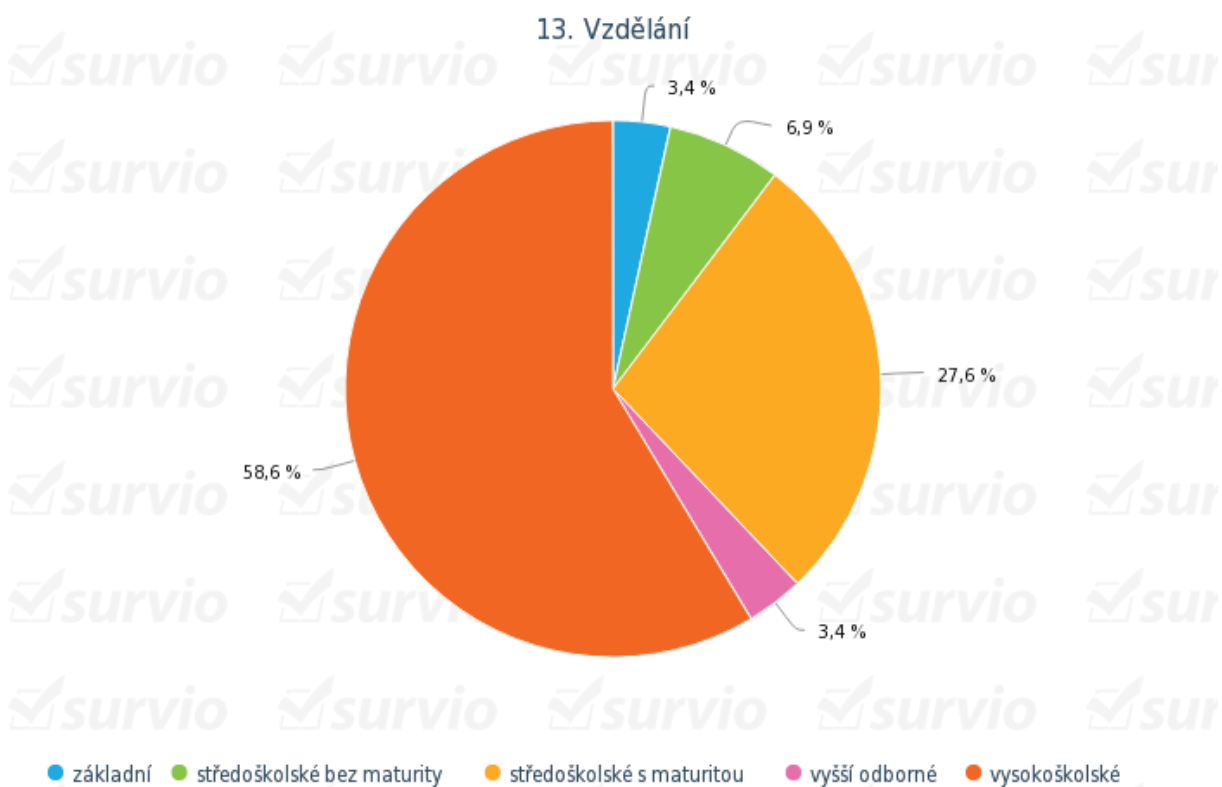
Téměř tři čtvrtiny dotazovaných čekalo své první dítě, 17,2 % druhé dítě, 3,4 % čekalo třetí dítě, jen 1,7 % čekalo čtvrté dítě a 6,9 % dotazovaných buď nebylo těhotných nebo mělo více než tři děti.

Graf č. 12

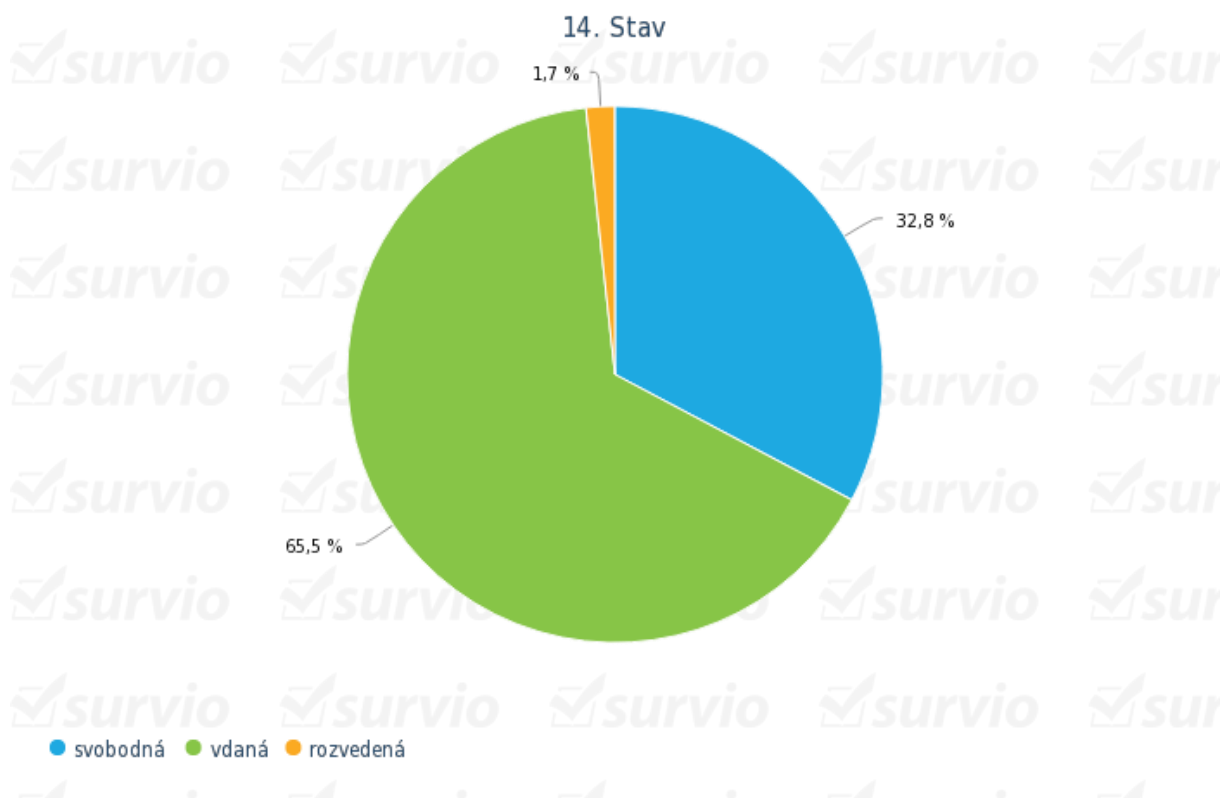
Ve dvanácté otázce jsme zjišťovali, kde respondentky bydlí. 58,6 % z nich bydlí v krajském městě, téměř čtvrtina z nich v obci s méně než 6 000 obyvatel, 13,8 % z nich potom v okresním městě a 3,4 % respondentek bydlí v obci s více než 6 000 obyvatel.

Graf č. 13

Více než polovina dotázaných má vysokoškolské vzdělání, 27,6 % respondentek středoškolské s maturitou, 6,9 % středoškolské bez maturity. Podíl respondentek se základním vzděláním a vyšším odborným vzděláním je stejný a sice 3,4 %.

Graf č. 14

Poslední otázka dotazníku zjišťovala rodinný stav respondentek. 65,5 % dotazovaných je vdaná, 32,8 % odpovědělo, že je svobodná a pouze 1,7 % respondentek je rozvedených.

6 Diskuze

V rámci diskuze krátce shrneme výsledky našeho výzkumu a odpovíme na výzkumné otázky, které jsme si pro tuto práci stanovili.

Otázka č. 1: Jaké je povědomí dotazovaných nastávajících matek o metodě znakování s miminky?

Odpověď na tuto otázku můžeme vyčíst z grafu č. 3 výše. V našem výzkumu odpovědělo 51,7 % respondentek, že o metodě slyšela a 48,3 % že ještě ne. Podíl odpovědí je tedy skoro vyrovnaný s lehkou převahou nastávajících matek, kterým je metoda již známá. Toto zjištění není nijak zvlášť překvapivé vzhledem k tomu, že znakování s miminky je mezi rodiči v poslední době poměrně populární a vzhledem k tomu, že naprostá většina respondentek odpověděla, že se vzdělává v oblasti péče o dítě. Je tedy velice pravděpodobné, že minimálně polovina dotazovaných už se s metodou někdy setkala, ať už jen povrchově nebo mají vlastní zkušenost.

Otázka č. 2: Vnímají dotazované nastávající matky tuto metodu pozitivně či negativně?

Analýzu této otázky bychom mohli rozdělit na analýzu odpovědí respondentek, které už o metodě slyšely, nebo s ní mají osobní zkušenost a respondentek, které se o metodě poprvé dozvídají v našem dotazníku.

Názory respondentek, které už metodu znají, můžeme vyčíst z otázek 4 a 5. Ve čtvrté otázce se ptáme, zda by matky chtěly metodu využívat se svým dítětem. Převažují matky, které ještě nejsou rozhodnuty, odpovídají „možná“. Přes 20 % matek odpovídá, že metodu určitě využívat nechce a stejný podíl matek ji určitě využívat chce. 9,7 % respondentek odpovídá „spíše ano“. Z této otázky tedy můžeme soudit, že počet respondentek hodnotících metodu výhradně pozitivně, je přibližně stejný jako, počet respondentek hodnotících ji výhradně negativně, zatímco nejpočetnější skupina nemá na znakování vyhraněný názor. Další otázkou, z které můžeme vyčíst postoj matek ke znakování s miminky, je otázka, kde se ptáme, zda si matky myslí, že metoda může mít negativní vliv na vývoj mluvené řeči. Většina matek je přesvědčena že ne, nebo se alespoň domnívá, že ne. Poměrně malé procento dotázaných se přiklání k názoru, že metoda opoždí vývoj mluvené řeči. 20 % dotázaných nemá vyhraněný názor.

Z odpovědí matek, které už se s metodou setkaly, tedy můžeme vyčíst, že mají ke znakování spíše pozitivní než negativní vztah a velká část matek zatím nemá vyhraněný názor. Jedná

se o poměrně kontroverzní téma a matky by pravděpodobně potřebovaly více informací, aby se mohly přiklonit k jednomu nebo druhému stanovisku. Vzhledem k tomu, že existuje mnoho zdrojů, které metodu vyzdvihují a zároveň mnoho těch, které se staví proti ní, může to na rodiče a laiky působit zmatačně a je tedy těžké zaujmout stanovisko.

Matky, které se s metodou ještě nesetkaly, odpovídaly, zda pro ně znakování s miminky zní zajímavě po velice stručném popisu toho, o co v metodě jde. Většina matek odpověděla, že určitě ano nebo spíše ano. Žádná z matek neodpověděla, že pro ni metoda nezní vůbec zajímavě a necelých 10 % odpovědělo, že spíše ne. Zdá se tedy, že na první pohled zní metoda pro matky zajímavě a zaujímají k ní převážně pozitivní postoj. V další otázce zjišťujeme, zda by se matky rády dozvěděly o metodě více. Matky se k této otázce staví většinou pozitivně, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že jim metoda byla popsána jen velice stručně. Přesto 9,5 % matek nezaujala natolik, že by se o ní dále zajímala. Na otázku, zda by metodu chtěly matky případně využívat se svým dítětem, odpovědělo 50 % dotázaných, že neví. Je zřejmé, že by matky potřebovaly více informací. I tak se ale 18,4 % dotázaných vyjádřilo, že by metodu určitě chtěly využívat a stejné procento matek uvedlo, že spíše ano. Opět máme tedy poměrně pozitivní výsledky, případně výsledky poukazující na to, že by respondentky potřebovaly více informací.

Když shrneme výsledky názorů obou skupin matek, zdá se, že metodu matky vnímají spíše pozitivně, případně jim chybí informace, aby mohly zaujmout jedno či druhé stanovisko.

Otázka č. 3: Z jakých zdrojů se dotazované matky o této metodě nejčastěji dozvídají?

Jak ukazují výsledky šesté otázky našeho výzkumu, nejčastěji se o znakování s miminky dotazované matky dozvídají z internetu. Zároveň je internet nejčastějším zdrojem informací dotázaných matek obecně pro získávání informací o péči o dítě, což pochopitelně s výsledky šesté otázky souvisí. Velká část matek se o metodě dozvěděla od rodiny nebo známých, což byla taktéž častá odpověď na otázku, z jakých zdrojů matky čerpají při získávání informací

o péči o dítě. Tento závěr není nikterak překvapivý, protože internet je dnes pravděpodobně hlavním zdrojem informací všeobecně. Zároveň získávání informací od známých a rodiny je přirozené a setkává se s ním většina matek.

Výsledky našeho výzkumu nejsou nikterak neočekávané. O metodě již dříve slyšela asi polovina respondentek. Dotázané matky zaujímají k metodě převážně pozitivní nebo neutrální postoj a nejčastějším zdrojem, ze kterého se o metodě dozvěděly byl internet.

Závěr

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část uvádí do tématu znakování s miminky a v praktické části zpracováváme dotazník cílený na nastávající maminky, kterým se snažíme zjistit jejich vztah k této metodě.

Cílem bakalářské práce bylo prostudovat dostupné zdroje k tématu znakování s miminky a popsat teoretická východiska této metody. V rámci praktické části jsme si pak kladli za cíl provést výzkum pomocí dotazníku a zodpovědět výzkumné otázky, které jsme si pro tuto práci stanovili.

Výzkumné otázky byly následující:

Otázka č. 1: Jaké je povědomí dotazovaných nastávajících matek o metodě znakování s miminky?

Otázka č. 2: Vnímají dotazované nastávající matky tuto metodu pozitivně či negativně?

Otázka č. 3: Z jakých zdrojů se dotazované matky o této metodě nejčastěji dozívají?

V teoretické části jsme se zabývali vymezením verbální a neverbální komunikace, popisem ontogeneze řeči a teoretickými východisky znakování s miminky. V praktické části jsme se potom věnovali analýze dat získaných z našeho výzkumu. V rámci diskuze jsme zhodnotili výsledky výzkumu.

Došli jsme k závěru, že asi polovina dotázaných matek už se s metodou někdy setkala ať už z osobní zkušenosti nebo o ní jen slyšela nebo četla. Nejčastějším zdrojem informací o metodě je pro dotázané internet a můžeme říci, že většina dotázaných matek zaujímá k metodě pozitivní či neutrální postoj.

Summary

The thesis is divided in the theoretical part and the practical part. The theoretical part introduces the topic of baby sign language and in the practical part we summarize a research targeted on mothers to be.

The aim of the thesis was to examine the available resources regarding the topic of baby signs. The aim of the practical part was to make a research using a questionnaire that was made for purposes of the thesis and answer the research questions.

The research questions were worded as follows:

Question No. 1: What is the awareness of asked mothers to be about the method of baby sign?

Question No. 2: Do the asked mothers consider this method positive or negative?

Question No. 3: What is the most frequent source that helped mothers to learn about this method?

In the theoretical part, we are concerned with the definition of verbal and non-verbal communication, description of language development and the theoretical basis of baby signs. In the practical part, we were occupied with analysis of data gained in the research. In the discussion, we evaluated the outcomes of the research.

The conclusion of the research is that approximately half of the asked mothers already knew about the method either from their own experience or they at least heard about it. The most common source used for learning about this method is internet. We can also conclude, that most of the asked mothers consider the method positive or neutral.

Seznam použité literatury

1. GOODWYN, S.W., L.P. ACREDOLO a C.A. BROWN. 2000. Impact of symbolic gesturing on early language development. *Journal of nonverbal behaviour.*, 2000(24(2), 23. DOI: 10.1023/A:1006653828895.
2. ACREDOLO, L. P. a GOODWYN S.c2007. *Baby signs program: světově nejrozšířenější program znakové řeči pro batolata : průvodce pro rodiče.* Kněžmost: Nuerasoft. ISBN 978-80-254-1185-8.
3. CRAIG, G. J. c1992. *Human development.* 6th ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, ISBN 0134371046.
4. DOHERTY-SNEDDON G. 2005. *Neverbální komunikace dětí: jak porozumět dítěti z jeho gest a mimiky.* Praha: Portál. ISBN 80-7367-043-7.
5. JANOUŠEK, J. 2007. *Verbální komunikace a lidská psychika.* Praha: Grada,. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1594-0.
6. KIRK, E., HOWLETT, N., PINE, K. J. and FLETCHER, B. 2013, *To Sign or Not to Sign? The Impact of Encouraging Infants to Gesture on Infant Language and Maternal Mind-Mindedness.* Child Dev, 84: 574–590. doi:10.1111/j.1467-8624.2012.01874.x
7. LECHTA, V. 1990. *Logopedické repetitívum : teoretická východiska súčasnej logopedie, moderné prístupy.* Bratislava: SPN, 278 s. ISBN 80-08-00447-9.
8. NAKONECNÝ, M. 1999. *Sociální psychologie.* Praha: Academia, ISBN 8020006907.
9. HOWLETT, N; KIRK, E; PINE, K. 2011. Does 'Wanting the Best' create more stress? The link between baby sign classes and maternal anxiety. *Infant and Child Development.* 20, 4, 437-445, July 1, ISSN: 15227227.
10. HUTYROVÁ, M. 2013. *Komunikace a vztah jako základ poradenské praxe.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3693-7.
11. HINDE, R. A. 1972. *Non-verbal communication.* Cambridge [Eng.]: University Press, ISBN 0521083702.

12. MIKULÁŠTÍK, M. 2010. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.
13. BRIANT, M. Z. 2009. *Baby sign language basics early communication for hearing babies and toddlers*. New & expanded ed. Carlsbad, Calif: Hay House, ISBN 1401924867.
14. PALING, J. 2007. "Critical Review: Does Baby Sign Language have a Positive Affect on the Language Development of Typically Developing, Hearing Infants of Hearing Parents?." Unpublished manuscript
15. PEASE, A. 1992. *Body language: how to read others' thoughts by their gestures*. 20th impression. Illustrated by Peter Cox. London: Sheldon Press, ISBN 0859696537.
16. PRŮCHA, J. 2011. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3603-7.
17. SCHLIPPE VON, A. 2001. *Systematická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, ISBN 8072950134.
18. SVOBODA, P. 2012. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3068-3.
19. ŠPATENKOVÁ, N. 2013. *Vybrané problémy sociální komunikace: základní otázky komunikace pro andragogy : studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3654-8.
20. THOROVÁ, K. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0714-6.
21. VASILOVČÍK ŠUSTOVÁ, T. 2008. *Jak se domluvit s kojencem a batoletem: komunikujeme přirozenými znaky a gesty*. Praha: Grada, Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2336-5.
22. VITÁSKOVÁ, K. 2013. *Fylogeneze a ontogeneze řeči*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3717-0.

23. VYBÍRAL, Z. 2005. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál,. ISBN 80-7178-998-4.

Internetové zdroje:

Baby sign language [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné z:

<http://www.babysignlanguage.com/basics/encourage/>

Babysigns. *Babysigns.cz* [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z:

<http://www.babysigns.cz/kurzy/>

Seznam grafů a obrázků

Seznam grafů:

Graf č. 1, str.29

Graf č. 2, str. 30

Graf č. 3, str. 31

Graf č. 4, str. 32

Graf č. 5, str. 33

Graf č. 6, str. 34

Graf č. 7, str. 35

Graf č. 8, str. 36

Graf č. 9, str. 37

Graf č. 10, str. 38

Graf č. 11, str. 39

Graf č. 12, str. 40

Graf č. 13, str. 41

Graf č. 14, str. 42

Seznam obrázků:

Obr. č. 1: Příklad obrázkové knihy pro výuku znakování s miminky – znak „pes“, str. 23

Obr. č. 2: Příklad obrázkové knihy pro výuku znakování s miminky – znak „mléko“, str. 23

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník, str. 52

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého dotazníku zaměřeného na znakování se slyšícími miminky. Tento dotazník je anonymní a slouží k účelům bakalářské práce na téma „Povědomí nastávajících maminek o znakování s miminky“, kterou zpracovávám v rámci svého studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vaše spolupráce bude pro tuto práci velkým přínosem. Děkuji za Váš čas o ochotu při vyplňování.

Barbora Petzová

studentka PdF UPOL

Barbora.petzova@gmail.com

Odpovězte prosím na následující otázky zakroužkováním správné odpovědi:

1. Vzděláváte se v oblasti péče o dítě?

- a) Ano - pokud ano, z jakých zdrojů: b) Ne
- knihy
 - internet
 - kurzy
 - zkušenosti z rodiny
 - zkušenosti přátel
 - jiné (prosím specifikujte).....

2. Slyšela jste někdy o metodě znakování s miminky?

- a) Ano (pokud ano, odpovězte prosím na otázky č. 3 – 5 a pak pokračujte otázkami 7-11)
- b) Ne (pokud ne, odpovězte prosím na otázky 5 - 7)

3. Budete tuto metodu využívat u svého dítěte?

- a) Určitě ano b) Spíše ano c) Možná d) Spíše ne e) Určitě ne

4. Myslíte si, že znakování s miminky opoždí vývoj mluvené řeči dítěte?

- a) Určitě ano b) Spíše ano c) Možná d) Spíše ne e) Určitě ne

5. Odkud jste se o znakování s miminky dozvěděla?

- Internet
- Knihy
- Kurz
- Znáámí, rodina
- Jiné (prosím specifikujte)

6. Znakování se slyšícími miminky je způsob, jak se se svým dítětem dorozumět ještě dříve, než začne mluvit. Tato metoda používá přirozená gesta batolat ke komunikaci s okolím. Porozuměním těmto gestům napomáháme dítěti k sebevyjádření a k rozvoji komunikace dítěte.

Zní pro Vás tato metoda zajímavě?

- a) Určitě ano b) Spíše ano c) Možná d) Spíše ne e) Určitě ne

7. Chtěla byste se o metodě dozvědět více?

- a) Určitě ano b) Spíše ano c) Možná d) Spíše ne e) Určitě ne

8. Chtěla byste ji případně začít využívat se svým dítětem?

- a) Určitě ano b) Spíše ano c) Možná d) Spíše ne e) Určitě ne

9. Váš věk:

- a) 15-20 b) 21-26 c) 27-32 d) 33-38 e) 39 a více

10. Čekám:

- a) První dítě
- b) Druhé dítě
- c) Třetí dítě
- d) Čtvrté dítě
- e) Žádná z uvedených možností

11. Bydlím v:

- a) krajském městě
- b) okresním městě
- c) obci s více než 6 000 obyvatel
- d) obec s méně než 6 000 obyvatel

12. Vzdělání:

- a) základní
- b) středoškolské bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

13. Stav:

- a) svobodná b) vdaná c) rozvedená

Děkuji za spolupráci při vyplňování dotazníku a přeji hezký zbytek dne.

Barbora Petzová

Studentka PdF UPOL

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Petzová
Katedra:	USS
Vedoucí práce:	Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Povědomí nastávajících matek o znakování s miminky
Název v angličtině:	Mothers-to-be awareness of baby sign language
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá tématem znakování s miminky a povědomím nastávajících matek o tomto tématu. V teoretické části jsme se věnovali vymezení verbální a neverbální komunikace, popisu ontogeneze řeči a teoretickým otázkám týkajícím se znakování s miminky. V praktické části jsme vyhodnocovali dotazník zaměřený na povědomí matek o metodě znakování s miminky.
Klíčová slova:	Znakování s miminky, baby signs®, komunikace, znakový jazyk
Anotace v angličtině:	In this thesis, we are concerned with the topic of mothers to be awareness of baby sign language. In the theoretical part, we define the verbal and nonverbal communication, description of language development and questions dealing with the baby sign language. In the practical part, we evaluate the results of the research that was focused on mothers to be awareness of baby sign language.
Klíčová slova v angličtině:	Baby signs®, communication, sign language
Přílohy vázané v práci:	Dotazník
Rozsah práce:	54 + anotace
Jazyk práce:	čeština